

**Міністерство освіти і науки України Дніпровський державний аграрно-
економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**В.о. завідувача кафедри,
к.е.н., доцент**

_____ **Ольга ГУБАРИК**

« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Інформаційне забезпечення управління системою економічної безпеки
підприємства та його удосконалення»**

Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Владислав НАЗАРЕНКО

Науковий керівник,

к.е.н., доцент

науковий ступінь, посада

Тетяна САВАНЧУК

Дніпро – 2023

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістр)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____ Ігор ПРИХОДЬКО

«_____» _____ 202_р.

ЗАВДАННЯ

НАЗАРЕНКО ВЛАДИСЛАВ ВІКТОРОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Інформаційне забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства та його удосконалення

2. Науковий керівник: Саванчук Тетяна Миколаївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09» жовтня _____ 2023_року № 3051

3. Термін подання здобувачем роботи: _____ 2023 р.

4. Вихідні дані до роботи: Закони України, Постанову Кабінету Міністрів України, методичні рекомендації і інші нормативні документи, навчальні посібники, фахові статті, дані бухгалтерського обліку і фінансової звітності АВ ТОВ «Агроцентр-К»

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ. Теоретичні основи інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства. Стан діяльності підприємства та оцінка його економічної безпеки. Удосконалення інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К». Висновки і пропозиції.

6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Ключові загрози економічній безпеці. Загальна структура елементів економічної безпеки підприємства. Основні підходи до сутності поняття «інформаційна безпека». Загрози інформаційній безпеці підприємства. Рівні важливості інформації. Цілі забезпечення інформаційної безпеки підприємства. Рівні правового захисту інформації. Поточна структура управління АВ ТОВ «Агроцентр-К». Першочергові завдання забезпечення економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К». Оцінка економічної безпеки за складовими АВ ТОВ «Агроцентр. Загальна схема областей економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр – К. Джерела інформації для прийняття рішень ТОВ «Агроцентр-К». Рівні джерел інформації АВ ТОВ «Агроцентр-К. Етапи управління безпекою облікової інформації. Складові моделі оцінки ризиків інформаційної безпеки. Загальна схема етапів формування інформаційного забезпечення АВ ТОВ «Агроцентр-К». Організаційна модель управління інформаційного забезпечення ІБ АВ ТОВ «Агроцентр-К.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Дата видачі завдання березень 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні основи інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства	Березень 2023р.	
2.	Стан діяльності підприємства та оцінка його економічної безпеки	Квітень - травень 2023р.	
3.	Удосконалення інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К»	Червень - серпень 2023р.	
4.	Висновки і пропозиції	Вересень - листопад 2023р.	
5.	Оформлення роботи	Грудень 2023р.	

Здобувач (ка) _____
(підпис)

Владислав НАЗАРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Тетяна САВАНЧУК
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Зміст і структура системи економічної безпеки підприємства	11
1.2. Дослідження сутності інформаційної складової системи економічної безпеки підприємства	15
1.3. Нормативно-правове регулювання захисту інформації в системі управління економічною безпекою підприємства	22
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	26
2.1. Фінансово-економічна характеристика АВ ТОВ «Агроцентр-К»	26
2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та комплексна оцінка її складових	33
2.3. Джерела інформації як основа інформаційного забезпечення системи економічної безпеки підприємства	41
Висновки до другого розділу	47
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР-К»	49
3.1. Напрямки поліпшення організації інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К»	49

3.2. Моделювання ефективної системи захисту інформації через оцінку ризиків інформаційного забезпечення управління	53
3.3. Формування механізму інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства	57
Висновки до третього розділу	61
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	74

РЕФЕРАТ

Тема: «Інформаційне забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства та його удосконалення»

Кваліфікаційна робота містить: 74с., 22 рис., 3 табл., 1 додаток, 57 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес інформаційного забезпечення підприємства в системі економічної безпеки.

Предмет дослідження є практичні і теоретичні аспекти інформаційного забезпечення в системі економічної безпеки.

Метою дослідження є: пошук напрямів удосконалення інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства.

Методи дослідження: Для дослідження сутності економічних понять використовували діалектичні методи пізнання наукових явищ, метод аналізу і порівняння, для аналізу і обґрунтування економічних показників досліджуваного підприємства - застосовували методи статистичного аналізу, синтезу, порівняння і систематизації.

Узагальнено теоретичні підходи до формування системи економічної безпеки та її інформаційної складової. Досліджено важливі економічні показники діяльності підприємства. Розглянуто підходи до організації роботи служби безпеки підприємства і проведено оцінку її складових. Визначено напрямки поліпшення організації інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки шляхом визначення порядку планування збору і формування облікової інформації та етапів управління її безпекою. Удосконалено процес визначення ризиків інформаційної безпеки шляхом ідентифікації складових моделі оцінки таких ризиків та впровадження методики їх розрахунку в діяльність підприємства. Визначено підхід до побудови організаційної моделі інформаційного забезпечення, яка визначає процеси узагальнення облікових даних, аналізу та контролю на всіх етапах управління, що буде сприяти підвищенню якості інформації на всіх рівнях прийняття рішень.

Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність АВ ТОВ «Агроцентр - К».

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ, ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ, ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

ABSTRACT

Topic: "Information support for management of the economic security system of the enterprise and its improvement"

The qualification work contains: 74 pages, 22 figures, 3 tables, 1 appendix, 57 literary sources.

The object of the study is the process of information provision of the enterprise in the system of economic security.

The subject of research is practical and theoretical aspects of information support in the system of economic security.

The purpose of the study is to find ways to improve the information management of the enterprise's economic security system.

Research methods: To study the essence of economic concepts, dialectical methods of learning scientific phenomena, the method of analysis and comparison were used, for the analysis and substantiation of the economic indicators of the investigated enterprise, methods of statistical analysis, synthesis, comparison and systematization were used.

Theoretical approaches to the formation of the economic security system and its informational component are summarized. Important economic indicators of the company's activity were studied. Approaches to the organization of the enterprise's security service were considered and its components were assessed. The directions for improving the organization of information support for the management of the economic security system have been determined by determining the procedure for planning the collection and formation of accounting information and the stages of its security management. The process of identifying information security risks has been improved by identifying the components of the model for assessing such risks and implementing the methodology for their calculation in the company's activities. An approach to building an organizational model of information provision is defined, which defines the processes of summarizing accounting data, analysis and control at all stages of management, which will contribute to improving the quality of information at all levels of decision-making.

The results of the research are implemented in the practical activities of «Agrocenter – K» LLC.

KEYWORDS

EKONOMIC SECURITY, SECURITY MANAGEMENT, INFORMATION SECURITY, ENSURING INFORMATION SECURITY, PROTECTION INFORMATION

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах інформаційної трансформації, потреба в забезпеченні захисту інформаційних ресурсів підприємства постає доволі гостро. Великого значення в системі управління економічною безпекою аграрного підприємства набуває інформаційне забезпечення, що являє собою сукупність інформаційних, облікових, нормативних джерел та методик оцінки і аналізу рівня економічної безпеки підприємства.

Постійної уваги потребують питання захисту інформаційних джерел при обробці, збереженні та обміні облікових і управлінських даних та розробки плану по мінімізації впливу можливих загроз і небезпек різного походження під час діяльності аграрних підприємств.

Оскільки загрози інформаційній безпеці підприємства можуть виникати під впливом як внутрішніх так і зовнішніх чинників, забезпечення належного рівня захисту інформації важливе для процесу прийняття рішень керівництвом і прямо впливає на стан економічної безпеки підприємства.

Важливо відзначити, що дослідженню даної проблематики приділяють увагу в своїх працях різні вітчизняні і зарубіжні науковці, серед яких є: В.М. Богуш, О.К. Юдін, О.І. Крюков, Н.Р. Нижник, Г.Л. Ситник, Г.К. Нікіфоров, А.І. Доронін, Л.О. Омелянович, В.І. Франчук та інші. Праці науковців, дозволяють глибше розуміти та вдосконалювати підходи до визначення особливостей інформаційної безпеки та напрямів забезпечення її високого рівня при управлінні системою економічної безпеки. Проте, єдиного погляду на вирішення даних проблем досі не знайдено.

Мета і завдання. Мета кваліфікаційної роботи полягає у вивченні теоретичних і методологічних положень та обґрунтуванні конкретних рекомендацій для розробки надійної системи інформаційного забезпечення

управління економічною безпекою підприємства.

Для досягнення визначеної мети, важливо вирішити наступні завдання:

- узагальнити науково - методологічні підходи до формування системи економічної безпеки та її інформаційної складової;
- дослідити фінансово-економічні показників діяльності підприємства;
- розглянути підходи до організації роботи служби безпеки підприємства і провести оцінку її складових;
- проаналізувати джерела інформації, що складають основу інформаційного забезпечення системи безпеки підприємства і обґрунтувати важливість їх захисту;
- визначити напрямки поліпшення організації інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства;
- обґрунтувати процес визначення ризиків інформаційної безпеки шляхом ідентифікації складових моделі оцінки таких ризиків та впровадження методики їх розрахунку в діяльність підприємства;
- запропонувати підхід до побудови організаційної моделі інформаційного забезпечення, яка визначає процеси узагальнення облікових даних, аналізу та контролю на всіх етапах управління, що буде сприяти підвищенню якості інформації на всіх рівнях прийняття рішень.

Об'єкт дослідження є процес інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

Предмет дослідження є практичні і теоретичні аспекти удосконалення інформаційного забезпечення управління в системі економічної безпеки аграрного підприємства.

Методи дослідження. В процесі написання кваліфікаційної роботи було використано різні методи дослідження. Для дослідження сутності економічних понять використовували діалектичні методи пізнання наукових явищ, метод

аналізу і порівняння; для аналізу діяльності підприємства і обґрунтування фінансово - економічних показників підприємства - застосовували методи статистичного аналізу, порівняння, узагальнення і систематизації.

Також, було проаналізовано інформаційну базу по темі дослідження, а саме: нормативно - правові документи державного рівня (закони, постанови, положення), установчі документи та фінансову звітність у АВ ТОВ «Агроцентр-К», матеріали наукових і практичних конференцій, статті наукових періодичних видань і власні спостереження по темі дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів:

удосконалено:

- організацію інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки шляхом визначення порядку планування збору і формування облікової інформації та етапів управління її безпекою;

- процес визначення ризиків інформаційної безпеки шляхом ідентифікації складових моделі оцінки таких ризиків та впровадження методики їх розрахунку в діяльність підприємства;

- підхід до побудови організаційної моделі інформаційного забезпечення, яка визначає процеси узагальнення облікових даних, аналізу та контролю на всіх етапах управління, що буде сприяти підвищенню якості інформації на всіх рівнях прийняття рішень.

набуло подальшого розвитку:

- трактування поняття «інформаційне забезпечення» - як одного з напрямків процесу управління, в основу якого полягає розробка різних методів роботи з інформацією, а також організація ефективної системи використання, контролю, зберігання інформації та її обмін між користувачами;

- класифікація рівнів важливості інформаційних джерел при забезпеченні безпеки підприємства та визначення основних категорій загроз інформаційній безпеці підприємства.

Особистий внесок полягає в обґрунтуванні наукових підходів і рекомендацій, які дозволять підвищити рівень інформаційного забезпечення АВ ТОВ «Агроцентр - К» і покращити стан його економічної безпеки.

Апробація результатів роботи. Основні аспекти кваліфікаційної роботи обговорювалися на наукових засіданнях кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово – економічною безпекою та на VII Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» 11-12 травня 2023 р

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 2 наукові праці, з яких одна стаття у науковому фаховому виданні і одні тези у матеріалах конференції, загальним обсягом 0,63 друк.арк.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, додатків, списку використаних джерел з 57 найменувань, містить 3 таблиці, 22 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст і структура системи економічної безпеки підприємства

Сучасні умови господарювання спонукають бізнес відкривати нові можливості та приймати більш креативні та технічні рішення. Даний процес завжди супроводжується підвищеною вразливістю підприємства, що може погіршити стан його економічної діяльності. Тому, важливо акцентувати увагу на питаннях створення ефективної системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Термін економічна безпека почали вживати в кінці двадцятого століття, саме в той час коли відбувалося стрімке зростання економічних відносин та розвиток технологій.

Першим офіційним органом, на державному рівні в світі, направленим на створення системи економічної безпеки, став «Федеральний Комітет з економічної безпеки», який був створений в США за рішенням Ф. Рузвельта в 1934 році. Він був розроблений і впроваджений як «нова концепція розвитку», спрямована на вдосконалення економічної стійкості і об'єднав в своєму складі міністрів ключових міністерств та відомств. Це сприяло подальшому розвитку як теоретичного, так і практичного впровадження концепції в діяльність держави. Надалі, ця ініціатива знайшла відображення в розвитку підприємств, розширюючи область застосування принципів економічної безпеки.

Першим вітчизняним документом, в якому визначалося поняття «економічна безпека», була «Концепція національної безпеки» затверджена Верховною радою в 1997 році. У 2003 році було прийнято нормативний

документ, а саме Закон України «Про основи національної безпеки України», де зазначається що: «Національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин концепції стратегії і програм у різних сферах» [43].

Особливе значення і увага до економічної безпеки, відображено та затверджено в основному державному документі - Конституції України, в якому зазначається, що: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [20].

На сьогоднішні й день в Україні прийнятий і діє Закон України «Про національну безпеку України», який розкриває основні принципи національної безпеки, а також, за рішенням президента, було розроблено і впроваджено «Стратегію національної безпеки України» цілями якої є: «мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно- визнаного державного кордону України», а також: «гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави» [42].

Взаємозв'язок економічної безпеки здебільшого визначається багатогранністю трактувань і пов'язана із такими поняттями як «ризик» та «небезпека». Ця взаємодія базується на невизначеності, і є джерелом потенційних загроз для безпеки компанії. Це вимагає більш глибокого дослідження внутрішніх і зовнішніх чинників, що можуть вплинути на економічну безпеку. Розуміння і систематизація різних видів загроз може дозволити підприємствам вчасно реагувати та запобігати їхньому виникненню. Загрози економічній безпеці підприємства наведені на рисунку 1.1.

На нашу думку, надана схема відображає наявні загрози економіки країни.

Значна кількість небезпек внутрішнього і зовнішнього середовища стримує економічний та соціальний розвиток, а в сучасних умовах і обороноздатність країни. Доцільним доповненням до даного розподілу загроз економічній безпеці підприємства є небезпека втрати інформації від кваліфікованих кадрів (їх можуть переманювати, викрадати задля отримання чутливої, конфіденційної інформації) що становить потенційну загрозу не лише для конфіденційності та інтелектуальної власності підприємства.

Рис.1.1. Ключові загрози економічній безпеці

Протидія загальнодержавним економічним загрозам повинна відбуватися на всіх рівнях соціально-економічності діяльності держави, зокрема на кожному підприємстві. Для забезпечення стійкої економіки країни, потрібна активна участь в розробці ефективної економічної політики безпеки як держави так і самих підприємців.

Економічна безпека підприємства безпосередньо залежить від ефективного управління та здатності керівництва уникати потенційних загроз, швидко реагувати і запобігати негативним наслідкам, що виникають під впливом різних факторів.

Визначимо і проаналізуємо складові елементи економічної безпеки Рис. 1.2.

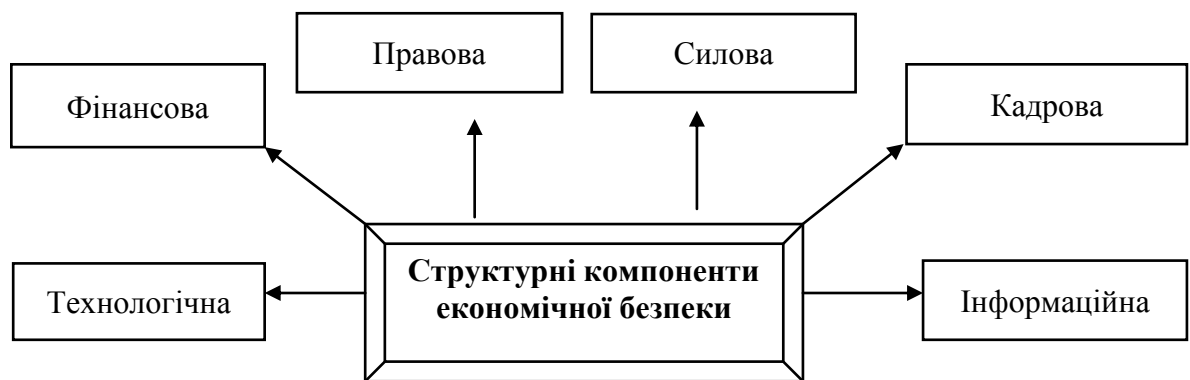

Рис. 1.2. Загальна структура елементів економічної безпеки підприємства

Структура елементів економічної безпеки є індивідуальною для кожного підприємства і залежить від різних чинників впливу. Визначені елементи безпеки тісно взаємодіють один з одним формують фундамент для сталого розвитку підприємства. Розглядаючи кожен складову економічної безпеки окремо, можна визначити, що деякі з них спрямовані на вирішення саме внутрішньовиробничих аспектів. Це і фінансова безпека, правова безпека, екологічна безпека, силова безпека, кадрова – всі вони важливі, проте на нашу думку, особливого значення в умовах сьогодення набуває інформаційна

безпека. В умовах військової агресії проти нашої країни, стало очевидним, наскільки важливо вчасне виявлення і захист інформації, збереження її конфіденційності і цілісності.

1.2. Дослідження сутності інформаційної складової системи економічної безпеки підприємства

З інтенсивним розвитком приватної власності та телекомунікаційних технологій, інформаційна безпека займає одне з важливих місць в структурі економічної безпеки підприємств. Надійне збереження будь якої інформації про підприємство або її співробітників є надважливим для розвитку та зниження ризиків підприємства на всіх етапах його діяльності.

Інформаційна безпека – багатогранне поняття, яке розглядають сучасні науковці з різних поглядів. Так, наприклад, О.І. Крюков в статті «Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації» трактує інформаційну безпеку: «Як суспільні правовідносини щодо процесу організації створення підтримки охорони та захисту необхідних для особи, суспільства і держави безпечних умов їх життєдіяльності» [22].

Науковці В.М. Богуш та О.К. Юдін розглядають поняття «інформаційна безпека» наступним чином: «Одна із сторін розгляду інформаційних відносин у межах інформаційного законодавства з позицій захисту суттєво важливих інтересів особистості суспільства держави» [57], а також наголошують на: «Акцентування уваги на загрозах цим інтересам і на механізмах усунення або запобігання таким загрозам правовими методами» [57]. Схожий підхід до трактування інформаційної безпеки розкрито О.П. Дзьобань і В.Г. Пилипчуком. На їх думку, інформаційна безпека: «являє собою складну динамічну цілісну соціальну систему компонентами якої є підсистеми безпеки особистості

держави і суспільства» [35].

Нижник Н.Р. та Ситник Г.Л. мають своє бачення інформаційної безпеки і трактують його як: «стан правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, які гарантують постійну наявність даних для прийняття стратегічних рішень та захист інформаційних ресурсів країни» [28].

З класичної точки зору, інформаційна безпека – це набір правил та інструментів, які захищають делікатну (важливу, конфіденційну) інформацію від неправомірного використання, псування, несанкціонованого доступу або знищення.

Проаналізувавши різні точки зору науковців, виділяємо основні концепції даного поняття (рис.1.3).

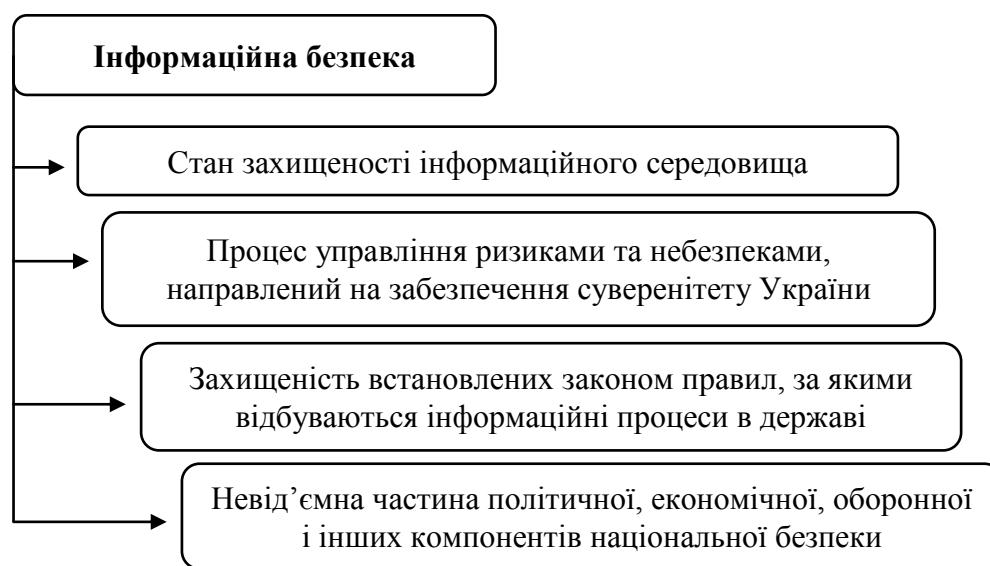

Рис.1.3. Основні підходи до сутності поняття «інформаційна безпека»

В роботі сучасних підприємств задіяно безліч новітніх технологій, які фактично замінили паперові носії та полегшили обробку, збір, використання та зберігання інформації. Водночас, розміщення на цифрових носіях конфіденційної інформації значно підвищує ризики з викрадення, викривлення, зміни, запису та знищення інформації. Дані загрози свідчать про низький захист системи інформаційної безпеки підприємства.

Визначимо першочергові цілі і завдання інформаційної політики, які визначають основи і формування системи безпеки підприємства (Додаток А).

Основні цілі інформаційної політики включають:

- забезпечити збереження конфіденційності (чутливості) інформації;
- забезпечити повноту і цілісність інформаційних даних (гарантування недоторканності даних);
- дотримання вимог законодавства, положень і стандартів ІБ згідно якими курується підприємство;
- забезпечити доступність інформації (збереження неперервного доступу до інформації);
- навчання працівників та їх свідомість в сфері інформаційної обізнаності;
- моніторинг інформаційних систем для виявлення і вчасне реагування на потенційні загрози;
- знищення конфіденційної інформації, яка втратила актуальність для підприємства, але може бути застосована третіми особами.

При визначенні завдань, які передують формуванню інформаційної безпеки, потрібно провести дослідження і виявлення можливих загроз.

Поняття «загроза», в даному випадку, можна трактувати як порушення стану інформаційної безпеки та посягання на привласнення інформації. При цьому, такі загрози можуть виникати як в середині підприємства, так і надходити ззовні.

Загрози інформаційній безпеці – це сукупність наявних і потенційних факторів, які несуть небезпеку інтересам як особи так і суспільства в інформаційному просторі. До них можна віднести:

- загрози від впливу недостовірної інформації на матеріальний стан та результативність підприємства;
- загрози від несанкціонованого і не законного впливу третіх осіб на

інформаційні активи підприємства;

- загрози інформаційним правам підприємства (правам на інтелектуальну власність підприємства, правам використання і передаванням інформації, на поширення інформації, тощо).

Інформаційні загрози, що несуть небезпеку можуть обумовлюватися різними факторами: природними (стихійні лиха, пожежі, землетруси, повені, тощо) та антропогенними. До антропогенних факторів відносяться загрози рандомного характеру. Це можуть бути помилки при обробці та обміну інформацією та загрози, вчинені навмисно. Часто такі помилки відбуваються в результаті помилок самих співробітників підприємства. Загрози випадкового і навмисного характеру негативно впливають як користувачів інформації так і на результативність діяльності підприємства.

Загрози ІБ доцільно розділяти на такі, що виникають всередині підприємства та ті, що надходять ззовні. Перелік загроз інформаційному середовищу підприємству наведено в таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Загрози інформаційній безпеці підприємства

Внутрішні	Зовнішні
Безповоротна втрата інформації в наслідок непрофесійних дій працівників	Витік конфіденційної інформації в наслідок ненавмисних дій працівників сторонніх установ
Ненавмисне або навмисне спотворення інформації	Витік конфіденційної інформації в наслідок навмисних дій працівників сторонніх установ
Недбалість кадрового персоналу	Зловмисне програмне забезпечення, Хакерські атаки, Спам
Низький стан обізнаності працівників в сфері ІБ	Неправомірна діяльність конкурентів
Витік конфіденційної інформації внутрішнім співробітникам	Фізична загроза життю та здоров'ю працівника, носія конфіденційної інформації
Неправильне використання технічних засобів	Стихійні явища

До внутрішніх загроз підприємства відносять навмисну або не навмисну діяльність або бездіяльність працівників, виток конфіденційної інформації внутрішнім співробітникам, низький стан профілактичної роботи на підприємстві стосовно інформаційної обізнаності працівників, неправильне використання технічних засобів, тощо. Відсутність своєчасної реакції на такі загрози можуть призвести до проблем у співпраці з партнерами, підрив ділової репутації підприємства, пошкодження або повну втрату інформаційних ресурсів, а також фінансові втрати та інші негативні наслідки.

Вразливість підприємства перед внутрішніми і зовнішніми загрозами визначається різними чинниками і є індивідуальним для кожного підприємства. Виважені управлінські рішення, націлені на забезпечення економічної безпеки підприємства впливають на достовірність інформації і дають можливість правильно використовувати інформацію для адаптації до змін та стратегічного розвитку. Тому, основною задачею ІБ підприємства є недопущення використання його важливих інформаційних ресурсів зовнішніми користувачами, а також накопичення важливої інформації конкурентами про внутрішню діяльність підприємства.

Тому, особливої уваги набувають аспекти взаємодії і узгодження всіх відділів підприємства в процесі збору, обробці та зберіганні важливої інформації. Всю одержану інформацію можна класифікувати за відповідними рівнями чутливості (важливості, конфіденційності). Ступінь чутливості інформації вирішує керівництво підприємства. Систему класифікації інформації за рівнями її чутливості (важливості) для підприємства наведено на рисунку (рис.1.4).

Інформація, що відображається на 1-3 рівні, є максимально чутливою (вважається комерційною таємницею) і є впливовим ресурсом підприємства. Інформаційна безпека виступає важливим компонентом управління забезпечуючи захист і збереження цінної інформації.

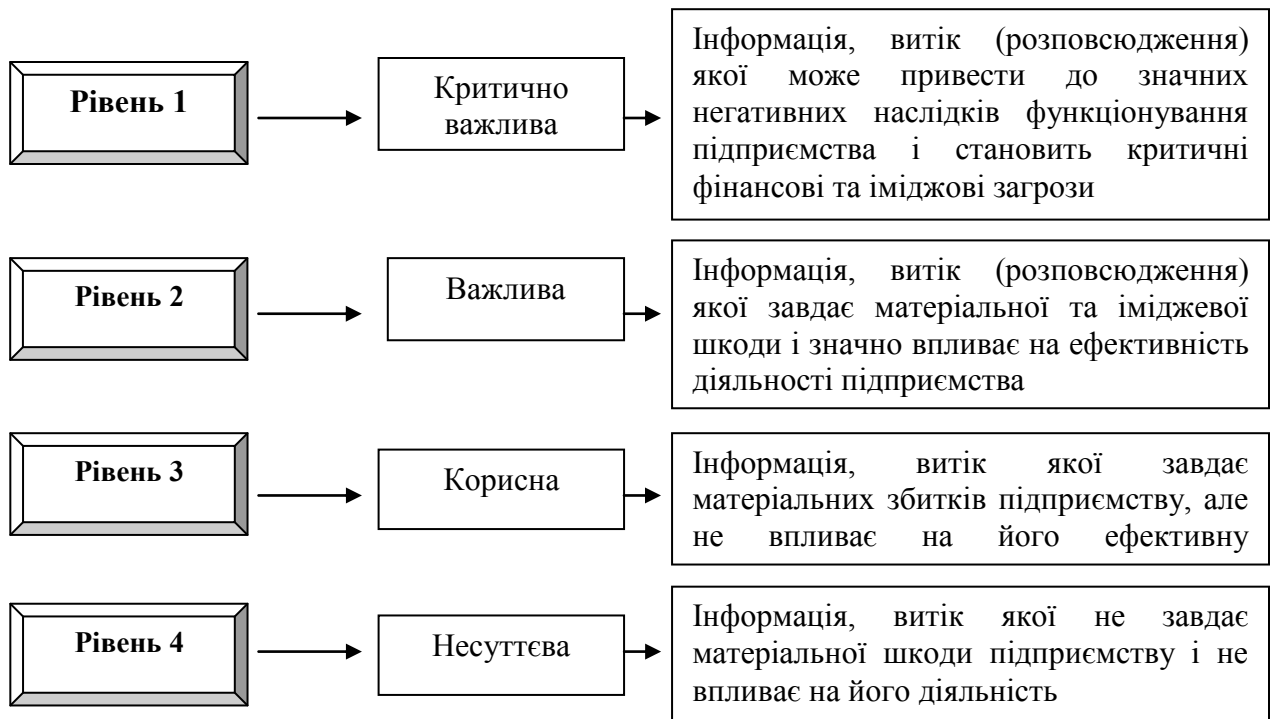

Рис.1.4. Рівні важливості інформації

Для забезпечення ІБ потрібно вирішити ряд завдань для забезпечення динамічного і ефективного розвитку підприємства. Розробка і наявність ефективного плану інформаційної безпеки, надасть можливість враховувати можливі загрози враховуючі специфічні напрямки діяльності підприємства.

При розробці плану інформаційної безпеки потрібно приділити особливої уваги вирішенню наступних завдань:

- 1) забезпечення необхідною інформацією управлінський персонал для прийняття виважених управлінських рішень;
- 2) своєчасне передбачення і оцінка загроз для діяльності підприємства;
- 3) запобігання і мінімізація можливих загроз для підприємства;
- 4) передбачати причини небезпек і загроз інформаційним ресурсам, що впливають на матеріальний збиток і порушення його стабільного функціонування;
- 5) створити механізм швидкого реагування на виявлені небезпеки

інформаційним джерелам підприємства;

б) розробити інформаційну політику і регулярно проводити роботи з працівниками підрозділів з приводу питань забезпечення захисту конфіденційності інформаційних джерел підприємства;

7) визначити коло співробітників, що мають доступ до використання інформаційних джерел підприємства та контроль із запобігання розповсюдження інформації особам, які не мають доступу до такої інформації як всередині так і зовні;

8) розробити порядок знищення конфіденційної інформації, яка втратила актуальність для підприємства, але може бути використана третіми особами.

Основні цілі забезпечення інформаційної безпеки підприємства наведено на рисунку 1.5.

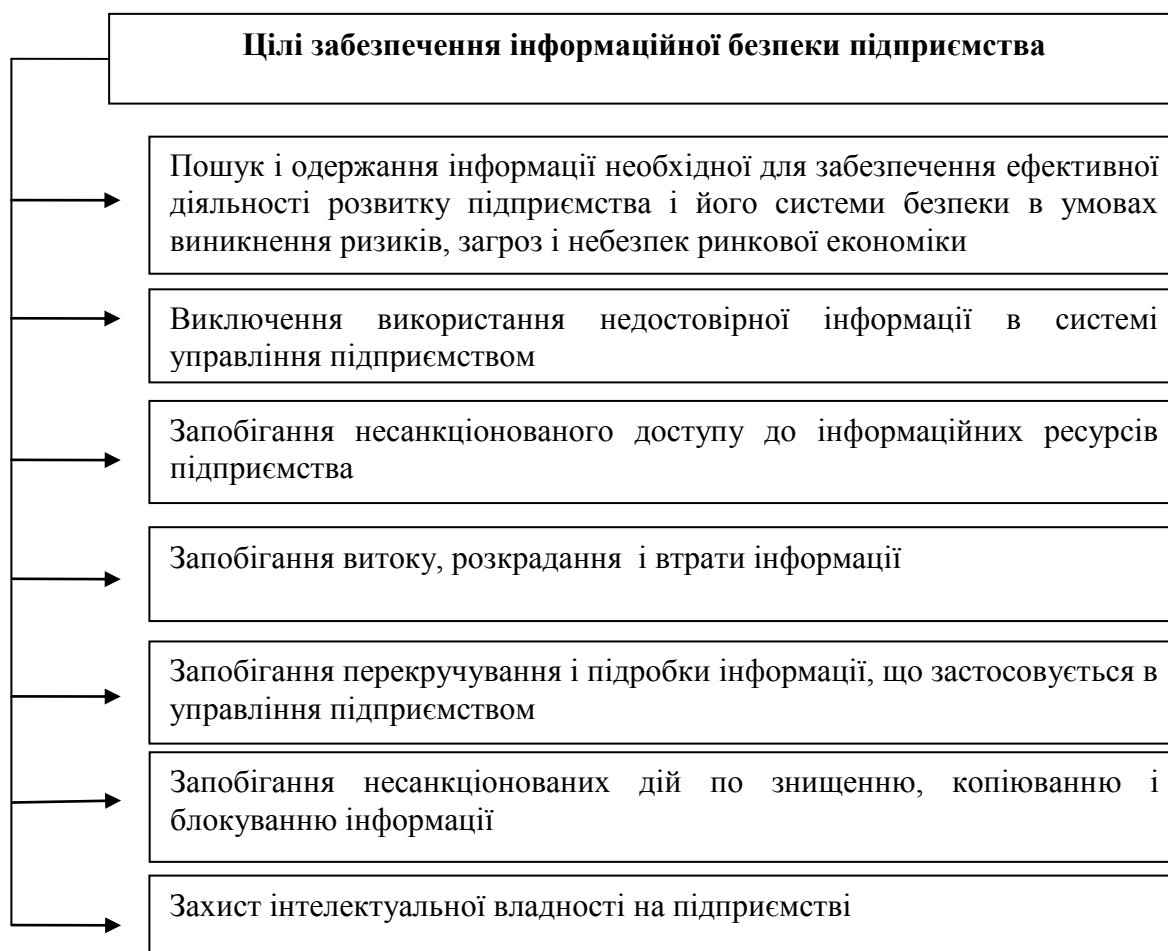

Рис.1.5. Цілі забезпечення інформаційної безпеки підприємства

Інформаційна безпека як важливий елемент економічної безпеки охоплює всі процеси керування підприємством, включаючи заходи із забезпечення повноти, цілісності і доступності інформаційних джерел.

Оптимально сформований план інформаційної безпеки надасть підприємству можливість досягти економічної стабільності та ефективно протистояти загрозам різного характеру, що сприяє надійному захисту важливої інформації та забезпеченню безперебійного функціонування бізнес-процесів.

1.3. Нормативно-правове регулювання захисту інформації в системі управління економічною безпекою підприємства

Забезпечення законності і відповідність чинному законодавству є важливими елементами в системі управління і прийнятті рішень на кожному підприємстві. Правовим відображенням інформаційної безпеки є сукупність законодавчих норм і стандартів спрямованих на регулювання обробки, зберігання і передачі інформації з метою запобігання несанкціонованому доступу, витоку чи порушення конфіденційності даних. Дана система заходів визначає правила господарювання, визначає стандарти безпеки, встановлює відповідальність за невиконання вимог інформаційної безпеки.

Правовий захист інформаційних джерел визначається значною кількістю нормативно-законодавчої бази як на міжнародному так і на державному рівнях. В нашій країні, головним документом, що визначає положення безпеки є Конституція, яка вказує, що: «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»[20]. Існує ряд чинних нормативних документів з питань захисту інформації, до них відносяться: Закон України «Про інформацію», Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»,

Закон України «Про державну таємницю», Закон України «Про захист персональних даних», Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших носіїв інформації, що містять службову інформацію» та інші.

Вимоги до формування інформаційної безпеки повинні враховуватися на всіх рівнях законодавства і охоплювати різні аспекти захисту інформації. Цей підхід сприятиме ефективному захисту інформації різних галузей на всіх рівнях законодавства (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Рівні правового захисту інформації

Досліджуючи законодавчу базу, окремим розділом можна виділити спеціальне законодавство, в якому визначені правові основи різних напрямків діяльності підприємств. До таких нормативних документів можна віднести Закон України «Про інформацію» і «Про захист інформації в автоматизованих системах». Ці закони встановлюють основи правового визначення важливих елементів інформаційної діяльності, таких як: інформація і інформаційна система; суб'єкт інформаційних процесів; власників (джерел) інформації, тощо. Тому, захист інформації підприємств різних сфер на законодавчому рівні забезпечується комплексом різнорівневих законодавчих актів, починаючи від Конституції України і закінчуючи внутрішньою документацією: угодами, контрактами, розробленими положеннями, даними бухгалтерського і управлінського обліку що підлягають захисту.

При формуванні інформаційної політики на підприємстві необхідно досконало опрацювати розділи і статті Закону України «Про інформацію», розглянути і проаналізувати Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших носіїв інформації, що містять службову інформацію», а також основну правову базу, що стосується інформаційної безпеки підприємства. Це гарантує відповідність інформаційного забезпечення діяльності підприємства законодавчим нормам та дозволить зменшити ризики порушень.

Висновки до першого розділу

1. Економічна безпека підприємства залежить від результативності управління та здатності керівництва уникати потенційних загроз, вчасно реагувати на негативні наслідки, які можуть виникнути під впливом різних факторів. Система елементів економічної безпеки є індивідуальною для кожного

підприємства і залежить від різних факторів.

2. Встановлено, що інформаційна безпека як суттєва складова економічної безпеки охоплює всі процеси керування підприємством, включаючи заходи із забезпечення повноти, цілісності і доступності інформаційних джерел і слугує основою інформаційного забезпечення управління.

3. Оптимально сформований план інформаційного забезпечення надає підприємству можливість досягти економічної стабільності та ефективно протистояти загрозам різного характеру, з метою надійного захисту важливої інформації і забезпечення безперебійного функціонування бізнес-процесів.

4. Визначено, що вимоги до формування інформаційної безпеки повинні враховуватися на всіх рівнях законодавства і охоплювати різні аспекти захисту інформації. Окремим рівнем можна виділити «спеціальне законодавство», в якому визначені правові основи окремих сфер діяльності підприємств.

5. При формуванні інформаційної політики на підприємстві необхідно досконало опрацювати розділи і статті Закону України «Про інформацію» [41], розглянути і проаналізувати Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших носіїв інформації, що містять службову інформацію» [39], а також загальну правову базу, що стосується інформаційної безпеки підприємства. Це гарантує відповідність інформаційного забезпечення діяльності підприємства законодавчим нормам та дозволить зменшити ризики порушень.

РОЗДІЛ 2. СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Фінансово - економічна характеристика АВ ТОВ «Агроцентр-К»

АВ ТОВ «Агроцентр-К», повна назва якого – аграрно-виробниче товариство з обмеженою відповідальністю зареєстровано як юридична особа у 2001 році. Підприємство зареєстровано і працює за юридичною адресою: Україна, місто Дніпро, вул. Мільмана 110А. Очолює підприємство Карпенко Віктор Михайлович разом і співзасновниками Карпенко Михайлом Вікторовичем і Карпенко Олександром Вікторовичем.

Зареєстрованими видами діяльності підприємства є виробництво зернових та бобових культур, а також виробництво насіння олійних культур. Крім виробництва продукції рослинництва, підприємство займається вирощуванням овець і кіз, розведенням свиней, здійснює допоміжну діяльність у рослинництві і тваринництві, інші. Поточна структура управління АВ ТОВ Агроцентр-К» наведена на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Поточна структура управління АВ ТОВ «Агроцентр-К»

В поточній організаційній структурі управління товариством відсутній окремий відділ економічної безпеки. Обов'язки по забезпеченню економічної безпеки «Агроцентр-К» покладено на керівників внутрішніх підрозділів.

Майновий фонд підприємства формується за рахунок внесків засновників в загальний фонд власного капіталу з отриманих прибутків від реалізацій продукції, від отриманих банківських кредитів, від випуску цінних паперів та інших фінансових джерел. Стан майна товариства проаналізовано за останній період і наведено на рисунку 2.2.

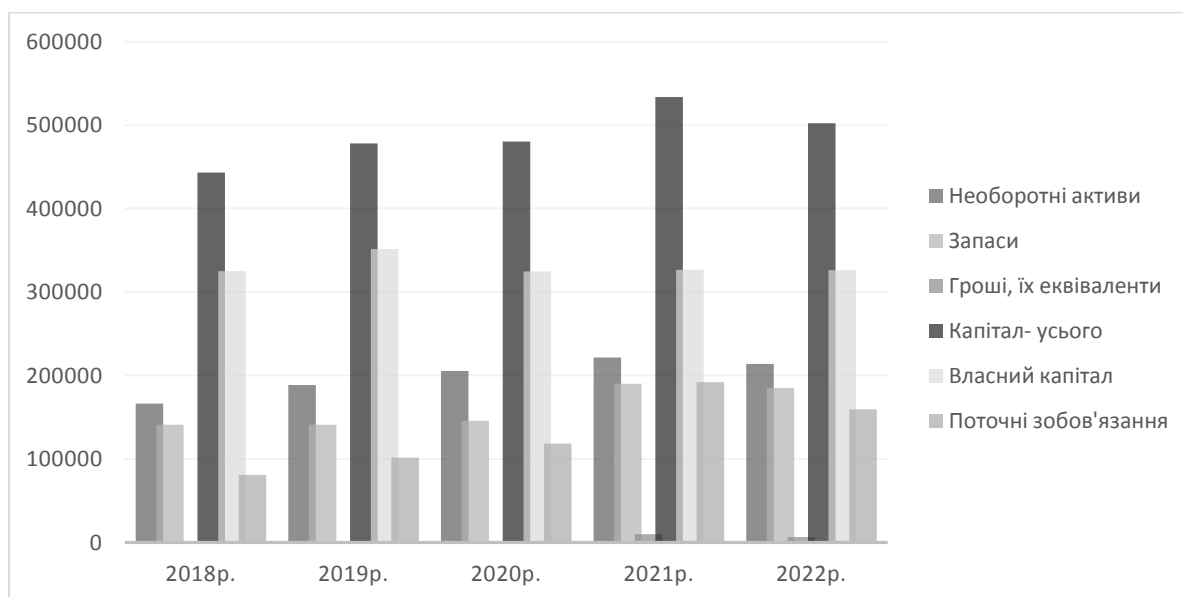

Рис.2.2. Динаміка і зміни майна АВ ТОВ «Агроцентр-К» за 2018-2022рр.

Порівнюючи показники змін вартості майна АВ ТОВ «Агроцентр-К», бачимо, що в 2022 році вартість необоротних активів більша на 28,6% ніж в 2018 році. Зміни пов'язані з дооцінкою вартості необоротних активів до їх ринкової вартості.

Зміни в статті запаси є більш суттєвими, цей показник у 2022 році збільшився на 31,1% порівняно з 2018 роком. Дані зміни відбулися за рахунок підвищення закупівельної вартості матеріалів і сировини. На збільшення

вартості суттєво вплинули: військові дії, інфляційні процеси, девальвація національної валюти, логістичні процеси, а також спекулятивні дії постачальників та монополізація деяких ринків.

Значні зміни відбулися в показниках поточного стану зобов'язань. Даний показник збільшився на 97,4% в порівнянні з даними 2018 року. На нього вплинули безліч факторів, такі як: зниження вартості національної валюти, нестабільність банківських послуг, необхідність формування додаткових резервів збільшення обсягу придбаних товарів і сировини, а також витрати на доставку і зберігання додаткових резервів.

В структурі майна підприємства практично незмінним залишився стан власного капіталу. В теперішніх умовах господарювання на підприємстві не сформувалися умови для нарощування власного капіталу і даний показник залишається стабільним.

Важливу роль в складі необоротних активів підприємства відіграють основні засоби. За показниками балансу підприємства проведемо оцінку наявності та змін основних засобів АВ ТОВ «Агроцентр-К».

Слід відмітити, що основні засоби АВ ТОВ «Агроцентр-К» складають основу матеріальної і технічної бази підприємства. До основних засобів підприємства відносять транспортні засоби, устаткування та обладнання сільськогосподарських машин, а також приміщення ферми, складські приміщення, адміністративну будівлю, тощо. Для визначення оптимального рівня використання майна та обладнання та досягати найвищої продуктивності і прибутковості розрахуємо показники коефіцієнтів зношення і придатності основних засобів підприємства.

Оптимальна ефективність від використання основних засобів визначається за допомогою показників коефіцієнтів зношення і придатності і наведена на рисунку 2.3.

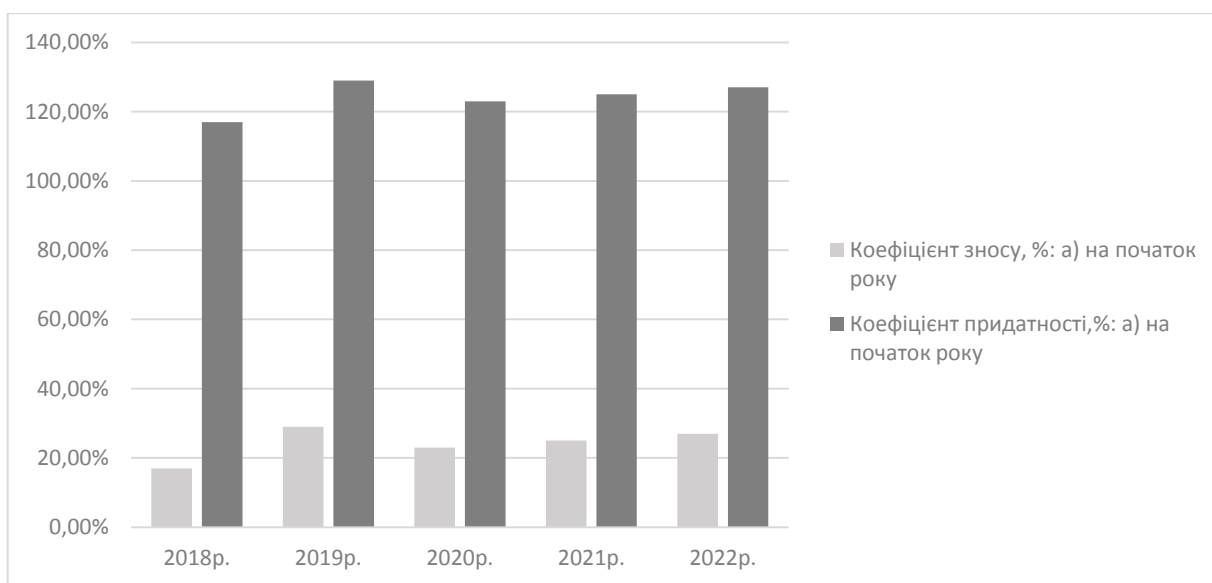

Рис.2.3. Аналіз ефективності використання основних засобів в АВ ТОВ «Агроцентр-К» за 2018-2022рр.

В ході проведеного аналізу спостерігається не суттєве збільшення частини зношених основних засобів підприємства, що свідчить про поступову тенденцію до збільшення даного показника. Результати аналізу даного показника підтверджують стабільність основних засобів підприємства.

Проведений аналіз коефіцієнту придатності основних засобів АВ ТОВ «Агроцентр-К» вказує на стабільність частки залишкової вартості, яка залишається незмінною відносно їх первісної вартості. Для отримання більш повної технічної інформації про стан основних засобів, доцільно аналізувати зміни коефіцієнту придатності одночасно зі змінами коефіцієнту зносу.

Наступним етапом проаналізуємо показники фінансового результату підприємства. Важливі показники для проведення даного аналізу відображуються в «Звіті про фінансові результати». Під час дослідження можемо спостерігати нестабільну тенденцію змін показника чистого доходу. В 2021 році він був найбільшим за період дослідження і склав 388236 тис.грн. (рис 2.4).

Рис.2.4. Аналіз змін чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг) АВ ТОВ «Агроцентр-К» за 2018-2022рр.

На підприємстві відбулися не значні зміни у складі витратах на операційну діяльність (рис.2.5).

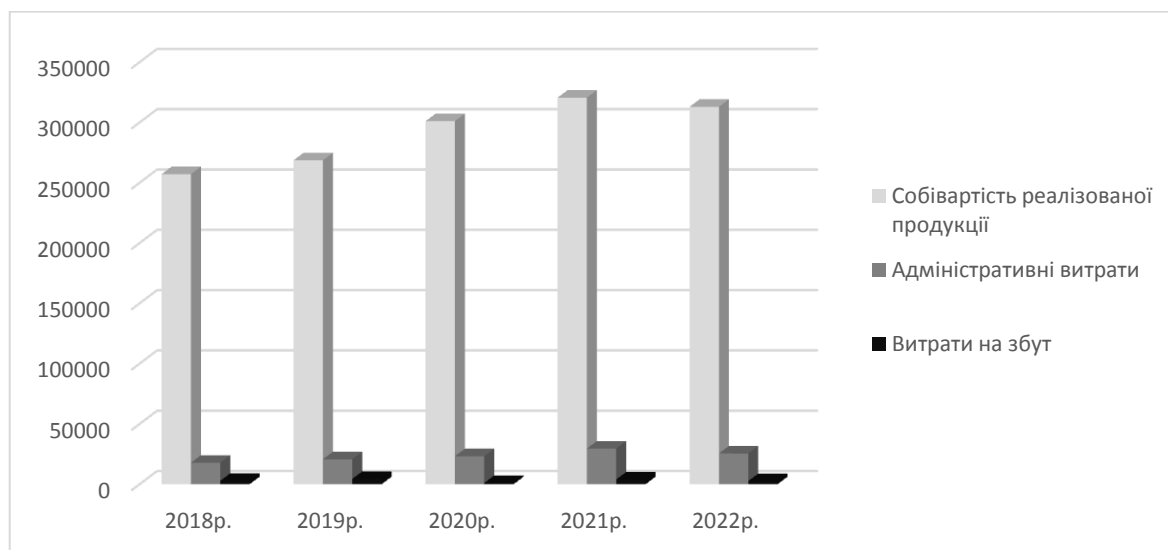

Рис.2.5. Аналіз витрат АВ ТОВ «Агроцентр - К» за 2018-2022рр.

Збільшення витрат підприємства спостерігаємо у 2021 і 2022 роках. Зміни відбулися за рахунок збільшення таких факторів як підвищення заробітної плати,

підвищення вартості на сировину, транспортно-заготівельними витратами, тощо.

Важливими показниками, які також потребують дослідження є валовий і чистий прибуток. Аналіз змін валового і чистого прибутку наведено на рисунку 2.6.

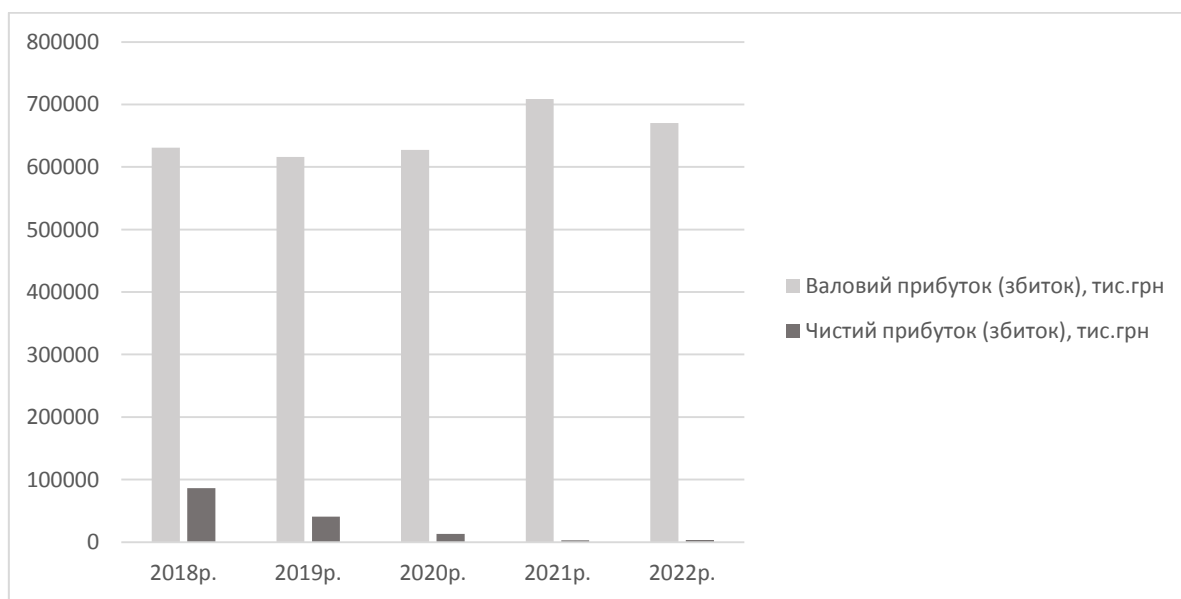

Рис.2.6. Аналіз змін валового і чистого прибутку в АВ ТОВ «Агроцентр- К» за 2018-2022рр.

Данні діаграми засвідчують, що при практичному стабільному показнику валового прибутку ми спостерігаємо постійне зниження суми чистого прибутку, що пояснюється зростання обсягу витрат на операційну діяльність.

Оцінка фінансової стабільності підприємства полягає в проведенні аналізу коефіцієнта автономії. Даний коефіцієнт показує, частину власного капіталу компанії у загальній сумі коштів, залучених у його діяльність.

Оптимальне значення коефіцієнта концентрації власного капіталу повинен складати $>0,5$. За період дослідження відбулося не значне зменшення фінансової незалежності компанії, коефіцієнт автономії зменшився з 0,73 в 2018 році до 0,64 в 2022 році. Показник свідчить про спроможність забезпечити свою діяльність власним капіталом. Зміни коефіцієнта автономії та залучення позикових коштів

представлено на рисунку 2.7.

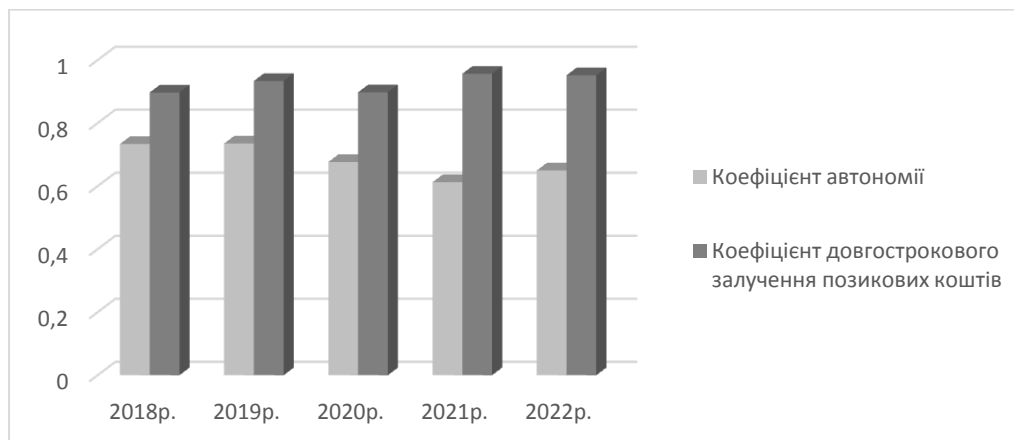

Рис.2.7. Динаміка коефіцієнта автономії та коефіцієнта залучення позикових коштів АВ ТОВ «Агроцентр-К» за 2018-2022рр.

Заключним етапом визначимо показники ділової активності. Проаналізуємо наступні показники: фондівдача необоротних активів, коефіцієнт обертання капіталу, тривалість одного обороту оборотних активів, тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості та інших. При здійсненні даного аналізу звертаємо увагу на значення періоду оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості. Показники ділової активності АВ ТОВ «Агроцентр-К» наведені на рисунку 2.8.

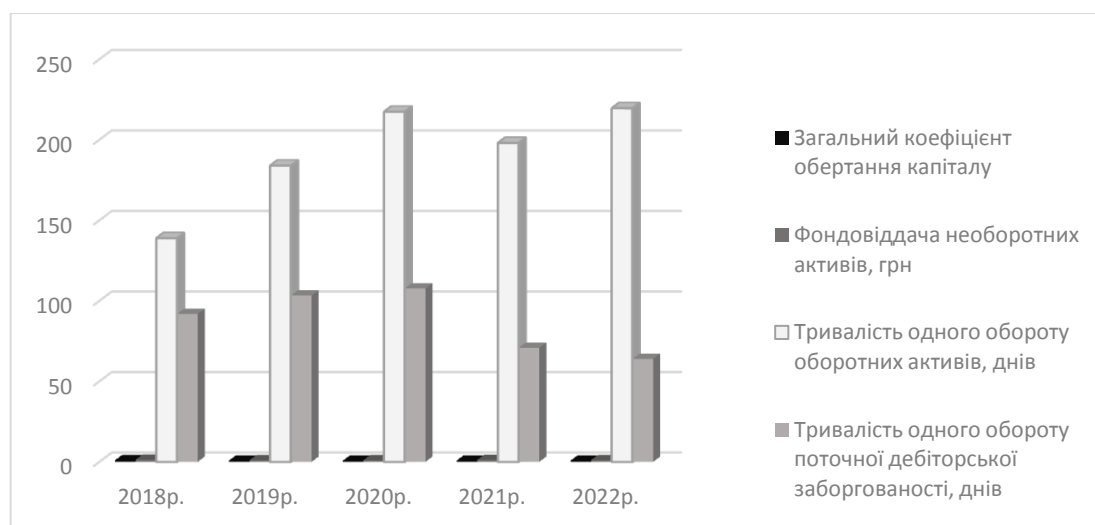

Рис. 2.8. Динаміка показників ділової активності АВ ТОВ «Агроцентр-К»

Показник свідчить про рівень платежів від дебіторів. В АВ ТОВ «Агроцентр-К» в 2022 році показник збільшився на 69% і вказує на низький рівень повернення дебіторської заборгованості.

Аналіз фінансового стану АВ ТОВ «Агроцентр-К» протягом 2018-2022 років демонструє достатній рівень фінансової стійкості. Комплексний підхід до оцінки важливих фінансових показників охоплює різні аспекти і підтверджує стабільний рівень діяльності товариства.

2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та комплексна оцінка її складових

В умовах сьогодення, дуже важко передбачити всі труднощі, що виникають під час діяльності підприємства. Для забезпечення економічної безпеки, важливо швидко реагувати на зміни фінансового середовища підприємства, зміни в законодавстві, ситуації на ринках збуту та інші соціальні і технологічні тенденції. Під час дослідження встановлено, що АВ ТОВ «Агроцентр-К» для ведення обліку застосовує технічні засоби з використанням ПК і використовує сучасне програмне забезпечення для ведення обліку і звітування в контролюючі органи.

На підприємстві відсутня відокремлена служба економічної безпеки і вся відповідальність за захист і збереження економічної безпеки в АВ ТОВ «Агроцентр-К» покладена на керівників структурних підрозділів. Зокрема, відповідальність за здійснення фінансової діяльності, за достовірність, збереження і захист джерел облікової інформації покладено на бухгалтерську службу під керуванням головного бухгалтера .

Для забезпечення ефективного впорядкування системи економічної

безпеки підприємства, вважаємо доцільним, запропонувати впровадження окремого підрозділу економічної безпеки для АВ ТОВ «Агроцентр-К». Для цього, перш за все, рекомендується визначити першочергові завдання та цілі, які будуть виконуватися такою службою системи економічної безпеки підприємства.(рис.2.9).

Рис.2.9. Першочергові завдання забезпечення економічної безпеки
АВ ТОВ «Агроцентр-К»

Значення управління економічною безпекою компанії визначається його першочерговими функціями і завданнями. До першочергових завдань відносять оцінку його потенційних загроз, вжиття заходів задля недопущення небезпек, розробка плану захисту від різних форм загроз, контроль за виконанням заходів безпеки для надання оперативної інформації вищому керівництву.

Передумовою подальшого дослідження є оцінка рівня елементів фінансово-економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К. Розрахунки проводимо згідно вимог «Методичних рекомендацій щодо діагностики рівня безпеки». Досліджуємо кожен елемент економічної безпеки покроково, використовуючи різні методи, в т.ч опитування працівників підприємства.

Після проведених розрахунків отримали наступні результати:

Крок 1. Провели оцінку фінансової складової економічної безпеки підприємства. Для розрахунку використовуємо наступні формули:

$$E_e = BK - A1 \quad (2.1)$$

$$E_c = E_e - Z \quad (2.2)$$

де, BK – власний капітал, A1 – необоротні активи

Z - величина запасів .

$$E_e = 326235 - 214077 = 112158$$

$$\pm E_c = 112158 - 213138 = -100980$$

Результат даного показника свідчить про те, що підприємству не достатньо власних коштів для покриття витрат на формування необхідної кількості запасів.

1. $\pm E_T$ – забезпечення власними оборотними коштами, а також середньостроковими і довгостроковими позиками (K):

$$\pm E_T = (E_c + K) - Z \quad (2.3)$$

де, K – довгострокові зобов'язання.

$$\pm E_T = (112158 + 16523) - 213138 = -84457$$

Результат даного показника демонструє наявність недостатньої кількості власних коштів, середньострокових і короткострокових позик.

2. $\pm E_H$ – забезпечення власними оборотними коштами, а також довго-, середньо- і короткострокових кредитів і позик (K_T):

$$\pm E_H = (E_e + K_T + K) - Z \quad (2.4)$$

де, K_T - короткострокові кредити банків

$$\pm E_H = (112158 + 108201 + 16523) - 213138 = 23744$$

Результат даного показника демонструє достатній рівень власних коштів для покриття витрат на придбання і формування запасів.

Після отримання результату фінансової складової, зауважимо, що підприємство використовує в своїй поточній діяльності короткострокові кредити. Аналізуючи розраховані показники, робимо висновок про кризовий рівень фінансової безпеки на підприємстві : $\pm E_c - 100980 < 0$, $\pm E_T (-84457) < 0$, $\pm E_H (23744) \geq 0$.

Відповідно до методики розрахунку, умовно присвоюємо йому абсолютне значення 2, що вказує на кризовий стан, обумовлений недостатньою кількістю оборотних коштів для покриття витрат і формування запасів підприємства.

Крок 2. Визначили рівень інформаційної складової економічної безпеки. Розрахували наступні показники:

- коефіцієнт повноти інформації (K_P):

$$K_P = K_z / K_{Гр} = 0,74 \quad (2.5)$$

- коефіцієнт точності інформації (K_T):

$$K_T = K_p / K_z = 0,83 \quad (2.6)$$

- коефіцієнт суперечності інформації (K_C):

$$K_T = K_{нс} / K_{нсп} = 0,67 \quad (2.7)$$

Рівень інформаційної безпеки визначається як добуток коефіцієнтів:

$$K_{іб} = K_P \times K_C \times K_T = 0,411 \quad (2.8)$$

Існують три рівні показників інформаційної безпеки:

Високий - $K_i \geq 0,7$; Середній - $0,3 \leq K_i < 0,7$; Низький - $K_i < 0,3$.

Враховуючи, що наш коефіцієнт інформаційної безпеки дорівнює 0,411 для розрахунку загального показника, присвоюємо йому абсолютне значення 2 - середній рівень значення.

Крок 3. Провели оцінку інтелектуальної складової економічної безпеки підприємства використавши наступні показники:

- коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства ($K_{кв}$):

$$k_{кв} = \frac{\sum_{i=1}^n Y}{O}, \quad (2.9)$$

де, $\sum_{i=1}^n Y$ - сукупна величина кваліфікаційно-освітнього рівня працівників, тобто кількість працівників, що мають вищу та середню освіту;

O - загальна чисельність працівників товариства;

k_{io} - коефіцієнт інтелект озброєність (K_{io}):

$$k_{io} = B_{in}/O, \quad (2.10)$$

де, B_{in} – вартість інтелектуальної власності (вартість винаходів, фірмових, товарних знаків і найменування, корисних моделей, раціоналізаторських пропозицій, різних „ноу-хау” тощо);

Розраховуємо норму доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності (K_d), тис. грн:

$$k_d = D_{in}/O, \quad (2.11)$$

де, D_{in} – це отриманий дохід, одержаний підприємством від використання інтелектуального потенціалу.

Значення ваги кожного коефіцієнта визначають на основі експертних оцінок управлінського персоналу підприємства. Для сільськогосподарських підприємств використали такі коефіцієнти: $K_{кв}$ - 0,5, K_{io} - 0,25, K_d - 0,25

В ході розрахунку коефіцієнтів кваліфікації працівників (4), коефіцієнта норми доходності (0,36) і інтелектуальної озброєності працівників (0,42),

розглянувши порогові значення показників, що є індикаторами рівня інтелектуальної безпеки підприємства, присвоїли йому значення 3 – задовільний рівень інтелектуальної безпеки.

Крок 4. Провели оцінку рівня кадрової складової економічної безпеки підприємства з використанням:

1. коефіцієнту плинності кадрів (k_n):

$$k_n = (\Sigma^{\wedge} \text{Ч}_y) / O = 9 / 412 = 0,02, \quad (2.12)$$

де, Ч_y – кількість звільнених або скорочених працівників за розрахунковий період;

O - загальна кількість працівників підприємства за розрахунковий період;

2. Коефіцієнту фізичного старіння працівників підприємства (k_{ϕ}):

$$k_{\phi} = O_{\phi} / O = 82 / 412 = 0,19, \quad (2.13)$$

де, O_{ϕ} – кількість працівників, фізично старих за віком і кваліфікацією;

3. Фондоозбросеність працівників (Φ_o) – складає 487,16 тис.грн.;

4. Фондоозбросеність показників і підприємства невиробничими фондами ($\Phi_{но}$) – 163,6 тис.грн.

Користуючись зведеною таблицею порогових значень показників кадрової безпеки, який також визначається чотирма рівнями, присвоюємо кадровій складовій значення 4, що вказує на рівень абсолютної безпеки.

Крок 5. Провели оцінку рівня технологічної складової економічної безпеки підприємства. При застосуванні формули середньо зваженості, а також застосовуючи коефіцієнти для сільськогосподарських підприємств ($K_{п.прод} = 0,25$; $K_{п.т} = 0,5$; $K_{пат.прод} = 0,25$), з'ясували рівень техніко-технологічної безпеки за розрахованим коефіцієнтом і присвоїли абсолютне значення 3, що свідчить про задовільний рівень безпеки на підприємстві.

Крок 6. Провели оцінку рівня правової складової економічної безпеки підприємства. Показники рівня правової безпеки підприємства поділяються на три рівні: абсолютний, задовільний і критичний. При розрахунку показників

застосовували наступні вагові коефіцієнти для сільськогосподарських підприємств $K_n = 0,25$; $K_v = 0,2$; $\Phi_o = 0,35$; $\Phi_{но} = 0,2$., і отримали коефіцієнт 3, тобто – абсолютний рівень безпеки.

Крок 7. Провели оцінку рівня екологічної складової економічної безпеки підприємства. Отримали наступні результати:

1. коефіцієнт безпечності продукції (k_{bn}):

$$k_{bn} = P_c / P_3 , \quad (2.14)$$

Де, P_c – виручка від реалізації сертифікованої продукції, грн.;

P_3 – загальна виручка від реалізації продукції, грн.

2. коефіцієнт захисту середовища ($k_{зах}$):

$$K_{зах} = Век.з. / В_з , \quad (2.15)$$

де, $Век.м$ – витрати на екологію

$В_з$ – загальна сума витрат підприємства, грн.

Показники екологічної безпеки підприємства поділяються на два рівні: задовільний і незадовільний. При задовільному рівні безпеки присвоюється значення 2, при незадовільному – 1. Використали формулу середньозваженості, визначили рівень екологічної безпеки і порівняли із загальним коефіцієнтом. Для сільськогосподарських підприємств використовують наступні коефіцієнти: $K_{б.н} = 0,5$, $K_з = 0,25$, $K_{зах} = 0,25$.

Розраховані показники екологічної складової підтверджують її незадовільний стан, якому і присвоюється рівень 1.

Крок 8. Провели оцінку рівня силової складової економічної безпеки підприємства: Показники силової безпеки підприємства поділяються на три рівні: високий, середній і низький. За допомогою порогових індикаторів і застосуванню формули середньої зваженості визначили рівень силової безпеки підприємства. Для сільськогосподарських підприємств використовують наступні коефіцієнти: $K_{в.ох.} = 0,5$, $K_{сб} = 0,5$. Тому, на основі дослідження, присвоюємо силовій складовій абсолютне значення 2, тобто середній рівень

безпеки.

Крок 9. Визначаємо загальний показник рівня економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр - К», враховуючи відносну оцінку кожної складової його безпеки. Відносна оцінка за конкретною складовою розраховується як відношення фактичного рівня безпеки до максимального рівня конкретної складової. Розрахунки наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Оцінка економічної безпеки за складовими АВ ТОВ «Агроцентр - К»

Назва складової ЕБ	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Фінансова	5	2	0,4
Інформаційна	3	2	0,7
Інтелектуальна	4	3	0,8
Кадрова	4	4	1
Технологічна	4	3	0,8
Правова	3	3	1
Екологічна	2	2	1
Силова	3	2	0,7

Сформуємо результати оцінювання кожної складової економічної безпеки і для полегшення сприйняття відобразимо їх у вигляді діаграми (рис. 2.10).

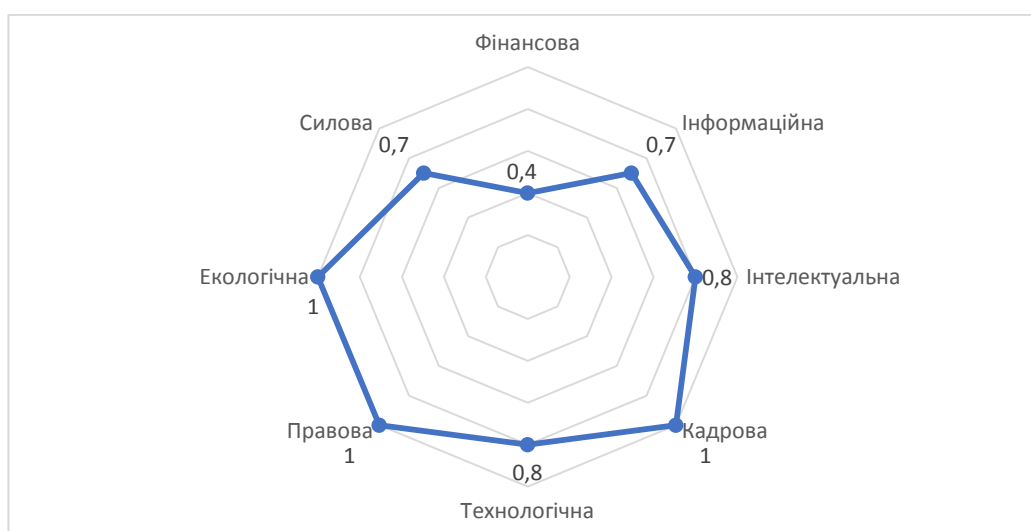

Рис. 2.10. Загальна схема областей економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр - К»

При аналізі розрахованих показників враховуємо наступне: чим ближче значення показника до одиниці, тим вищий рівень його економічної безпеки. Оцінка нижче 0,5 визначає слабкий рівень економічної безпеки підприємства. З врахуванням розрахункових даних на основі звітності за 2022 рік, можна визнати, що на підприємстві спостерігається достатній рівень кадрової, екологічної і правової безпеки, а такі складові як технологічна, інтелектуальна, силова і інформаційна, мають оцінку нижче задовільної, що свідчить про потребу в їх удосконаленні. Фінансова складова також є занадто низькою для стабільної діяльності АВ ТОВ «Агроцентр - К». Тому, пропонуємо звернути особливу увагу на питання підвищення рівня його економічної безпеки для забезпечення його стабільної діяльності і прийняття виважених управлінських рішень.

2.3. Джерела інформації як основа інформаційного забезпечення системи економічної безпеки підприємства

Для об'єктивного і своєчасного прийняття рішень керівництву досліджуваного підприємства важливо мати оперативну і систематизовану інформацію. Дана інформація може бути отримана з даних фінансового, складського, податкового та управлінського обліку.

Для обробки і узагальнення облікової інформації АВ ТОВ «Агроцентр-К» застосовує сучасну бухгалтерську програму BAS бухгалтерія» та «М.Е.Дос» - для подання фінансової і статистичної звітності. Податкові декларації подають через електронний кабінет платника податків. Кожна операція, що відбувається на підприємстві відображується в первинних документах і реєстрах бухгалтерського обліку. Це в подальшому дозволяє накопичувати і узагальнювати інформацію по різних сферах діяльності підприємства і дає

можливість оцінювати і планувати подальший ефективний розвиток компанії Також, надійне інформаційне забезпечення АВ ТОВ «Агроцентр - К» є важливим фундаментом для прийняття своєчасних і виважених рішень, що дозволяють звести до мінімуму можливі загрози та небезпеки для підприємства.

При прийнятті ефективних фінансових рішень, керівники в повному обсязі повинні володіти інформацією про фінансовий стан діяльності підприємства. Діяльність АВ ТОВ «Агроцентр-К» доволі насичена, підприємство займається різними видами діяльності, що ускладнює процес ведення бухгалтерського обліку. Керівником підприємства створено «штат» працівників – обліковців, що забезпечують ведення бухгалтерського обліку і працюють під керівництвом головного бухгалтера. Даний штат є відокремленим підрозділом і знаходиться в підпорядкуванні фінансового директора підприємства. Організаційну структуру облікового штату в АВ ТОВ «Агроцентр-К» зображено на рисунку 2.11.

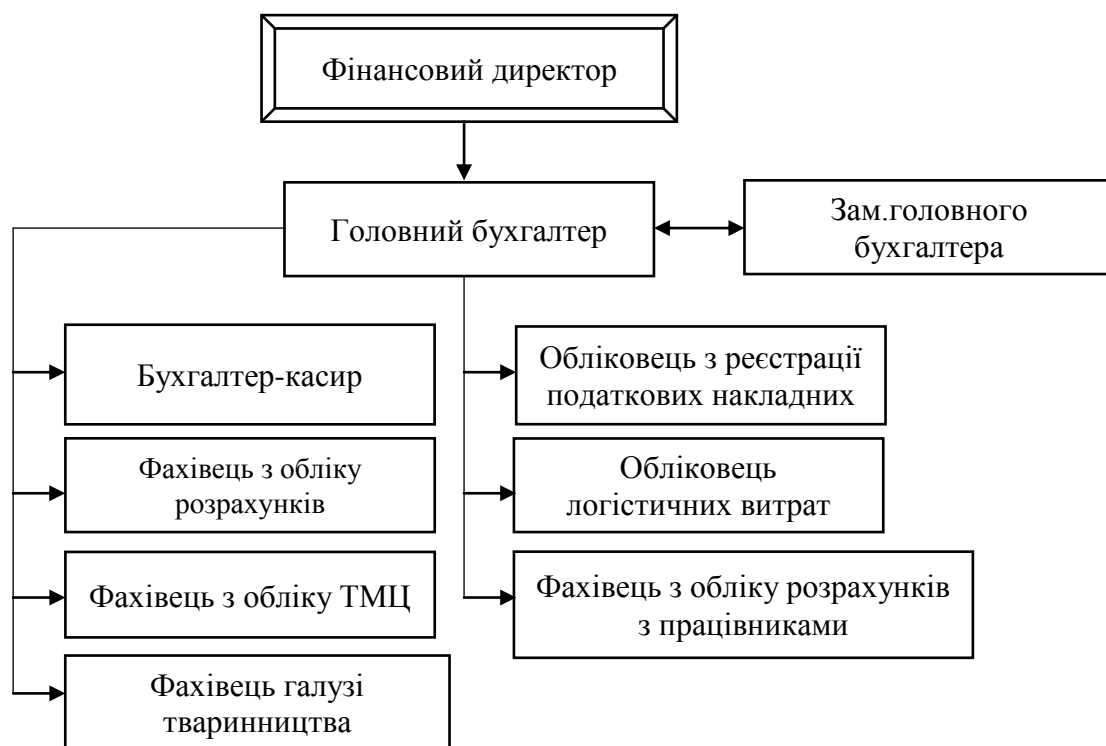

Рис. 2.11. Організаційна структура облікового штату АВ ТОВ «Агроцентр-К»

Обліковий штат АВ ТОВ «Агроцентр-К» складається з головного бухгалтера та його заступника, касира, фахівця з обліку розрахунків з працівниками, фахівця з обліку ТМЦ, фахівця з обліку розрахунків, а також обліковця з реєстрації податкових накладних. Відділ активно взаємодіє з управлінським персоналом і працівниками інших підрозділів підприємства.

Облікова інформація – це ключовий аспект при інформаційному забезпеченні системи економічної безпеки підприємства. Для прийняття вірних і обґрунтованих рішень керівнику потрібна оперативна, якісна і своєчасна інформація про діяльність і фінансовий стан компанії. Це може мінімізувати існуючі ризики та небезпеки і забезпечити сталий і ефективний розвиток компанії. Основні джерела інформації для прийняття рішень керівництвом можна розділити на групи (рис. 2.12).

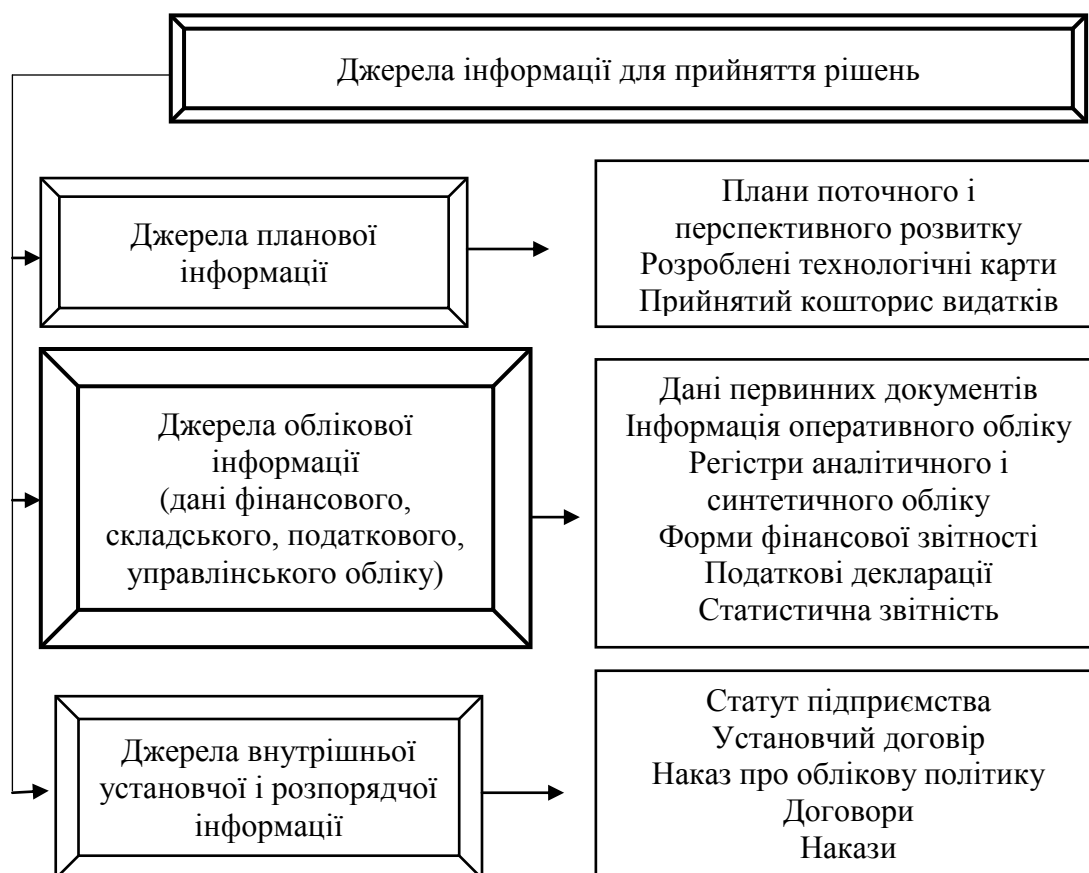

Рис. 2.12. Джерела інформації для прийняття рішень ТОВ «Агроцентр-К»

Важливими джерелами інформації при здійсненні діяльності на підприємстві виступають показники бухгалтерського обліку. На підставі цих даних можна об'єктивно встановити та оцінити фінансовий стан підприємства та перспективу його розвитку.

Джерелами інформації можуть виступати різні облікові документи. Наявність і рух готівкових коштів підприємства відображується в прибуткових і видаткових ордерах, журналах реєстрації документів по надходженню і вибуттю готівки, узагальнену інформацію по готівковим коштам формують в касовій книзі та регістрах синтетичного обліку по рахунку.

Інформація про наявність і рух коштів на рахунках в банку (безготівкові розрахунки) відображається в банківській виписці, яка формується установою банку в якому відкрито поточний рахунок підприємства. Виписка по рахунку формується на підставі таких первинних документів як платіжне доручення, платіжна вимога доручення.

Джерелами інформації по операціям з купівлі – продажу продукції виступають такі документи як рахунок-фактура, видаткова накладна (фіксується факт отримання товарів), товаро-транспортна накладна (містить інформацію по перевезенню товарів від продавця до покупця). Інформацію, Первинну інформацію про закінчення будь-яких робіт та приймання їх замовником відображають в Акті виконаних робіт. Бухгалтерська довідка виступає важливим джерелом скорегованої інформації після виправлених помилок в обліку.

Інформація синтетичного і аналітичного обліку є підґрунтям для формування і узагальнення показників фінансової звітності. В свою чергу, фінансова звітність виступає важливим джерелом інформації, яку використовують користувачі для оцінки поточного стану господарювання і прийняття управлінських рішень для подальшого розвитку компанії.

Важливими джерелами інформації виступають установчі документи

підприємства. До таких документів можна віднести статут, установчий договір, наказ про облікову політику.

Статут підприємства містить дані про: власників підприємства, визначаючи розмір часток кожного з них, повну назву установи, форму власності, види діяльності, юридичну адресу, визначає предмет і цілі діяльності, склад майна підприємства, умови припинення діяльності та іншу інформацію, необхідну для управління підприємством.

Важливим джерелом, що визначає способи організації обліку на підприємстві є інформаційні дані наказу про облікову політику. Даний документ інформує про обрані принципи і методи ведення обліку, а саме: методи оцінки вибуття запасів, методи нарахування амортизації основних засобів, методи переоцінки необоротних активів, порядок виплат і розподілу прибутку, порядок і бази розподілу загальновиробничих витрат та іншу інформацію, що впливає на показників фінансового результату діяльності підприємства.

Забезпечення інформацією дозволяє підприємству детально відстежувати, аналізувати і систематизувати різні напрямки його діяльності, що допомагає вчасно реагувати на загрози, чим забезпечується безпека підприємства. Ефективно розроблена система бухгалтерського обліку – це фундамент інформаційного забезпечення системи управління підприємством. Ефективним способом для формування такої системи є поділ джерел інформації на відповідні рівні (Таблиця 2.2).

Кожен рівень інформації визначає особисту мету у забезпеченні інформаційної безпеки: починаючи з оформлення первинного документу, де фіксують факт здійснення операції, завершуючи формуванням фінансової звітності і загальною оцінкою фінансово-економічного стану підприємства.

На першому рівні, відображена операційна інформація, яка деталізовано надає відомості про поточні операції, дозволяючи обліковувати і здійснювати

контроль над ними. Така інформація, зазвичай, використовується внутрішніми користувачами для аналізу і подальшого узагальнення. До другого рівня відноситься узагальнена фінансова і управлінська інформація, на підставі якої формується фінансова звітність, аналізуються економічні показники діяльності та приймаються важливі рішення для ефективного розвитку підприємства. Третій рівень містить узагальнену аналітичну (деталізовану) інформацію для оцінки поточної діяльності і вирішення важливих питань з оптимізації процесу управління і мінімізації ризиків підприємства.

Таблиця 2.2

Рівні джерел інформації АВ ТОВ «Агроцентр-К»

<p><u>Рівень 1.</u> Операційна (первинна) інформація</p>	<p>Операційна інформація - поточна(деталізована) облікова інформація про операції, її збір та реєстрація.</p>		<p>Мета: Забезпечує поточний контроль і управління Підтверджує факт здійснення операцій Формує основу для аналізу і узагальнення інформації на наступних рівнях</p>
<p><u>Рівень 2.</u> Узагальнена інформація фінансового і управлінського обліку</p>	<p><u>Фінансова Інформація</u> Узагальнена інформація про стан підприємства: фінансові звіти, баланс ,звіт про рух грошових коштів, про фінансові результати</p>	<p><u>Управлінська Інформація</u> Інформація, направлена на прийняття рішень: стратегічні плани розвитку, основні показники ефективності і продуктивності діяльності, витрати підприємства</p>	<p>Мета: Забезпечує узагальнення облікової інформації, для планування і вчасного прийняття управлінських рішень. Забезпечення інформацією для стратегічного планування та ефективного управління ресурсами підприємства. Підготовка звітів для користувачів</p>
<p><u>Рівень 3.</u> Узагальнена аналітична інформація</p>	<p>Детальний аналіз накопиченої інформації, оцінка поточних і стратегічних завдань діяльності підприємства. Оцінка можливих загроз і небезпек</p>		<p>Мета: Забезпечення прийняття управлінських рішень. Допомогає в прогнозуванні та запобіганні необумовлених ризиків</p>

В умовах постійно зростаючого обсягу інформації при формуванні

економічної безпеки підприємства та забезпеченні його інформаційної безпеки важливо досліджувати всі рівні джерел інформації. Це дозволить керівництву підприємства приймати виважені і обґрунтовані рішення щодо ефективного розвитку і мінімізації можливих загроз та небезпек в процесі управління системою економічної безпеки.

Висновки до другого розділу

1. АВ ТОВ «Агроцентр-К» протягом 23 років активно провадить свою діяльність за різними напрямками. Після проведених розрахунків фінансово-економічної діяльності зробили висновок про загальний стан господарювання на підприємстві. Отримані показники свідчать про погіршення деяких показників, проте в цілому ситуація контрольована і стабільна.

2. Для обробки і узагальнення облікової інформації АВ ТОВ «Агроцентр-К» застосовує сучасне вітчизняне забезпечення і веде облік з використанням програм «BAS бухгалтерія» та «М.Е.Дос» - для подання фінансової і статистичної звітності. При поданні податкових декларації використовують електронний кабінет платника податків.

3. АВ ТОВ «Агроцентр - К» являється достатньо великим, проте на підприємстві відсутній окремий відділ служби економічної безпеки і вся відповідальність за управління та захист економічної безпеки покладена на керівників структурних підрозділів. Зокрема, відповідальність за здійснення фінансової діяльності, достовірність, збереження і захист облікової інформації покладено на бухгалтерську службу під керуванням головного бухгалтера, який також підпорядковується фінансовому директору підприємства.

4. Розраховані показники економічної безпеки показали достатній рівень кадрової, екологічної і правової складових, при цьому суттєві відхилення

від критичних значень мають технологічна, інтелектуальна, силова і інформаційна складові. Результат розрахунку фінансової складової підприємства є занадто низьким для стабільної діяльності товариства. Тому, звертаємо особливу увагу на питання підвищення стану економічної безпеки підприємства задля забезпечення його стабільної діяльності і можливості прийняття обґрунтованих рішень.

5. Важливими джерелами інформації при здійсненні діяльності на підприємстві виступають показники бухгалтерського обліку. Визначили, доцільність поділу джерел інформації на відповідні рівні. Кожен рівень інформації повинен визначати особисту мету у забезпеченні інформаційної безпеки: починаючи з оформлення первинного документу, де фіксують факт здійснення операції, завершуючи формуванням фінансової звітності і загальною оцінкою фінансово-економічного стану підприємства.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР-К»

3.1. Напрямки поліпшення організації інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К»

Ефективне управління підприємством є важливим елементом на всіх етапах господарювання і залежить від різних факторів. Без формування належного стану інформаційного забезпечення процес управління підприємством стає вкрай вразливим і неефективним. Тому, інформаційне забезпечення (для легкості сприйняття надалі застосовуємо скорочення ІЗ) відіграє суттєву роль при забезпеченні економічної безпеки підприємства і виступає особливим об'єктом в діяльності управлінського персоналу .

В процесі господарювання використовується різні джерела інформації, але важливого значення набувають облікові дані, які відображають факти проведених операцій, а також, нормативна і планова документація процесу діяльності і управління підприємством. Тобто, облікова інформація виступає ключовим елементом в процесі управління підприємством перед прийняттям стратегічних рішень на різних етапах виробничого процесу. На формування інформаційного забезпечення можуть впливати наступні фактори: якість, повнота і достовірність джерел інформації, порядок і форма передачі-отриманої інформації, не складений належним чином графік документообігу, не компетентність управлінського персоналу, інше. Всі ці фактори можуть нанести як позитивні так і негативні наслідки на якість інформації на основі якої , як правило приймають важливі управлінські рішення.

Науковці в своїх дослідженнях висувають різні бачення стосовно поняття

«інформаційне забезпечення». В загальному розумінні, ІЗ є одним з напрямків процесу управління, в основу якого полягає розробка різних методів роботи з інформацією, а також організація ефективної системи використання, контролю, зберігання інформації та її обмін між користувачами.

Вінничук О. потягання інформаційне забезпечення процесу діяльності підприємства трактує як: «форми, методи та інструменти управління інформаційними ресурсами, які необхідні для стабільного функціонування», а також «для ефективної реалізації напрямків розвитку підприємства» [6]. Також, автор висловлює своє бачення до визначення поняття інформаційне забезпечення з точки зору управління: «це поєднання всієї інформації, яка використовується у ній, специфічних методів і засобів її обробки, а також діяльності фахівців з її ефективного вдосконалення та використання» [6].

Тобто, зміст інформаційного забезпечення полягає в органічному поєднанні наукових знань із сучасними технологіями.

Використання сучасних технологій і автоматизація процесів ведення обліку дозволяє швидко складати документи, забезпечує точність обробки, можливість їх використання в реальному часі та інтеграцію з іншим програмним забезпеченням. В той же час, спостерігається збільшення обсягів складання і використання електронних документів, що призводить до накопичення великих об'ємів інформації і створює додаткову небезпеку втрати даних. Це спонукає створити нові умови забезпечення ІБ підприємства. Тому, розробка ефективного плану забезпечення ІБ підприємства є найкращим захистом від можливих загроз і збереження ділової репутації підприємству.

Підвищити ефективність плану інформаційної безпеки, допоможуть наступні практики:

- 1) Створення резервної копії чутливої (конфіденційної) інформації та копії облікової бази в хмарному середовищі;
- 2) Шифрування інформаційних джерел, що зберігаються в хмарі;

- 3) Визначити осіб, які можуть мати доступ до конфіденційної і облікової інформації;
- 4) Застосування корпоративної пошти для обміну інформацією і роботі з документами в спільному доступі;
- 5) Використання подвійної автентифікації підтвердження особи;
- 6) Використання платформ Skype, Zoom, Google meet для комунікації під час управління.

Вважаємо за потрібним, окремим пунктом виділити важливість зміни вимог до співробітників підприємства, особливо до працівників бухгалтерії, під час роботи з інформацією і користування сучасними технічними засобами її обробки. Створення програм підвищення обізнаності та навчання працівників, що спрямовані на вдосконалення навичок використання сучасного технічного забезпечення та обережної роботи з інформацією, дали б можливість адаптуватися працівникам до нових технологій і підтримати високий рівень їх компетенції.

В процесі управління підприємством, основними об'єктами інформаційного забезпечення є:

- законодавча база бухгалтерського обліку;
- положення облікової політики;
- первинні документи;
- синтетичні і аналітичні дані обліку;
- показники фінансової і управлінської звітності.

Дані об'єкти можна використати при формування ефективної системи інформаційного забезпечення управління підприємством.

Прийняття управлінських рішень здійснюється на підставі великої кількості інформаційних джерел. Враховуючи важливість облікової інформації, для підвищення її якості, виникає необхідність в систематизації та поетапному формування дій управління безпекою облікової інформації (рис 3.1).

Рис. 3.1. Етапи управління безпекою облікової інформації

Формування послідовних етапів управління інформаційними джерелами, а саме обліковою інформацією, сприяє підвищенню її якості на всіх рівнях прийняття рішень. Такий підхід до організації управління безпекою підприємства забезпечить більш чутливу систему реагування на виникнення потенційних небезпек різного походження, а також дозволить вчасно запобігати загрозам як внутрішнього так і зовнішнього середовища.

Систематизований підхід до управління безпекою включає в себе створення єдиної бази нормативно-управлінської інформаційної, створення маршруту документообігу підприємства з врахуванням впливу різних чинників підвищення інформаційної безпеки, розроблення ефективної програми захисту і збереження оперативної і облікової інформації на різних етапах управління, що

в свою чергу позитивно вплине на загальну систему управління економічною безпекою.

3.2. Моделювання ефективної системи захисту інформації через оцінку ризиків інформаційного забезпечення управління

Під час ведення господарської діяльності, підприємства використовують різні способи збору, обробки, узагальнення і зберігання інформації. При цьому, на кожному етапі роботи з інформацією, виникають загрози, що можуть суттєво вплинути на цілісність, конфіденційність і доступність інформації. Втрата контролю над збереженням інформації однозначно може привести до втрат і неефективної діяльності підприємства.

Створення надійної системи забезпечення інформаційної безпеки вимагає вирішення задач, спрямованих на захист і збереження формалізованої і неформалізованої інформації. Під формалізованою інформацією розуміють процес подання інформації у формі документів або у вигляді обмінних процесів через технічні засоби. Захист формалізованої інформації можна забезпечити за допомогою застосування різних методів теорії інформації розрахувавши відповідні показники ступеня захищеності такого об'єкта. При неможливості застосування розрахунків з допомогою теоретичного підходу, використовують експертні методи оцінки показників.

Як показує практика, більшого поширення набувають методи, що базуються на неформальній теорії системи. Поєднання різних методів дає можливість розширити їх застосування для моделювання ефективної системи захисту інформації. В процесі створення такої системи здебільшого використовують теорію випадкових процесів, еволюційне моделювання, теорію графів та інші.

Ризик інформаційної безпеки доцільно визначати як добуток результату фінансових втрат, пов'язаних з безпекою і ймовірності їх виникнення. Інформація може мати різні форми існування, але не залежно від способу її відображення, вона повинна бути надійно захищена. Для цього доцільно систематично проводити оцінювання можливих небезпек.

Оцінка ризиків інформаційної безпеки – це систематичний аналіз інформаційних джерел, які постійно піддаються загрозам. На підставі оцінки можливих загроз можна вчасно розробити заходи щодо зменшення впливу і запобігання негативного впливу на діяльність підприємства.

Послідовність оцінки ризику інформаційної безпеки (рис. 3.2):

- Визначення інформаційних джерел, встановлення їх цінності;
- Визначення ймовірності настання загроз;
- Визначення вразливого сектору інформаційних джерел;
- Розрахунок ймовірності настання загрози;
- Розрахунок значення ризику ІБ.

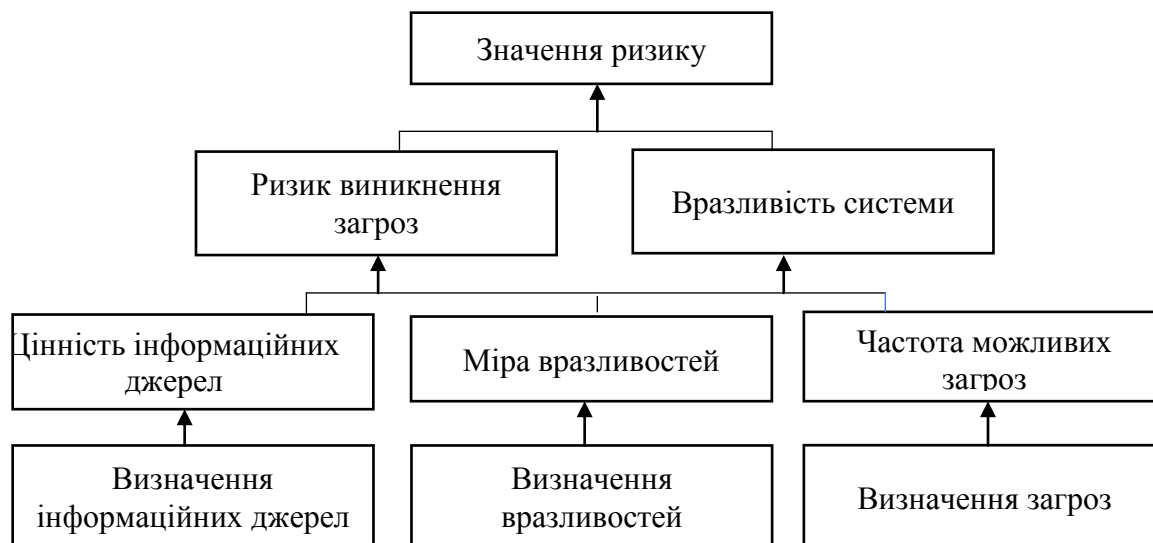

Рис. 3.2. Складові моделі оцінки ризиків інформаційної безпеки

Оцінку можливих загроз визначаємо експертним способом враховуючи множини загроз, їх зв'язки і параметри. При цьому, кожній загрозі пропонуємо окремий засіб захисту. Застосовуємо наступні показники:

t_i – множина загроз;

ω_{t_i} – частота виникнення можливих загроз;

p_{t_i} – ймовірність виникнення загрози.

Розрахунок проводимо в декілька етапів:

Розрахуємо можливі втрати від настання окремих загроз.

$$R_{t_i} = \sum_{k=1}^{kl} \omega_{t_i} p_{t_i} d_{t_i} c(a_k) \quad (3.1);$$

де, Kl – кількість інформаційних джерел, на які спрямована загроза t_i , $i = 1, 2, 3, \dots, n$;

A_{t_i} – джерела інформації або активи, на які спрямована загроза t_i ;

$c(a_k)$ – вартість джерел інформації або акт, $a_k \in A_{t_i}$.

Коефіцієнт пошкодження інформації $d_{t_i} \in [0; 1]$, може виступати критерієм для відбору тих джерел інформації або активів, які підпадають під руйнівну дію загрози t_i . Він характеризує загальний рівень руйнівної дії загрози t_i на інформаційне джерело чи актив.

Розрахуємо ймовірні втрати від настання загроз, які настають одна за одною на визначеному проміжку $M(t_a, t_\beta)$:

$$R_{M(t_a, t_\beta)} = R t_a + \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^r p(t_i, t_j) R t_j, \quad (3.2);$$

де m, r – кількість «материнських» загроз, що настають на визначеному проміжку $M(t_a, t_\beta)$;

Для $t_i \in (t_a, t_\beta)$ розрахуємо можливі витрати на забезпечення захисту від настання загроз на проміжку $M(t_a, t_\beta)$:

$$F_{M(t_a, t_\beta)} = \sum_{i=1}^n Ft_i, \quad (3.3);$$

де Ft_i – витрати, понесені на забезпечення захисту від настання загрози t_i .

На наступному етапі порівнюються значення показників вартості ризику з понесеними витратами на забезпечення інформаційної безпеки і приймається рішення щодо настання цього ризику. Якщо $R_{t_i} = Ft_i$ - величина даного ризику не суттєва і ризик може бути проігноровано. У випадку, коли $R_{t_i} \leq Ft_i$, є можливість оптимізації витрат на забезпечення захисту джерел інформації і активів підприємства. Суттєвого негативного впливу від ризику можна запобігти застосувавши диверсифікацію (розподіл) ризику або його страхування. Якщо при розрахунку отримали коефіцієнти, при яких $R_{t_i} \geq Ft_i$, це свідчить про необхідність застосовувати заходи по зниженню або мінімізації впливу ризиків на об'єкти інформаційної безпеки та впровадженню нових підходів щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємства.

Результат проведених розрахунків витрат на забезпечення інформаційної безпеки АВ ТОВ «Агроцентр-К» показав що величина ризику негативного впливу на забезпечення інформаційної безпеки не значний $R_{t_i} = Ft_i$ і може визначатися як прийнятний (задовільний) стан.

Таким чином, в результаті дослідження використано метод експертного оцінювання настання можливих ризиків інформаційній безпеці підприємства. Незважаючи на те, що система захисту інформаційних джерел АВ ТОВ «Агроцентр-К» є прийнятною, доцільно постійно вдосконалювати і створювати найбільш надійну і ефективну систему захисту. Застосування різних методів оцінки ризиків дозволяє знайти і прийняти оптимальні рішення при здійсненні господарської діяльності, а також виявити слабкі місця діяльності підприємства за для ефективного розвитку і мінімізації можливих збитків в системі інформаційного забезпечення управління економічною безпекою.

3.3. Формування механізму інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства

Першочерговою умовою результативного управління підприємством є покращення його інформаційного забезпечення. Інформація виступає підґрунтям для забезпечення ефективного управління. Основна частина всієї інформації підприємства – це дані бухгалтерського обліку. Дане твердження підтверджується науковцями, так наприклад, М.С. Пушкар вважає, що: «бухгалтерський облік є частиною загальної інформаційної системи, яка перетворює первинні дані, зафіксовані в документах, на продукт управління» [46].

Пропонуємо вдосконалити процес збору інформації розподіливши дану процедуру на три етапи:

Перший етап управління – відбувається на початковому етапі (збір і формування інформації відбувається у виробничих підрозділах, складах, касі підприємства). Інформація на даному етапі збирається на підставі первинних документів з обліку надходження і вибуття готівкових коштів, коштів на банківських рахунках, матеріалів, виробничої продукції, виробітку працівників, тощо.

Другий етап управління – відбувається на загальногосподарському етапі (збір і формування інформації в допоміжних підрозділах підприємства). Інформація на даному етапі збирається на основі аналітичних даних обліку розрахункових операцій, дебіторської і кредиторської заборгованості, інформації по надходженню і вибуттю основних засобів, матеріалів, тощо).

Третій етап управління – етап обробки і узагальнення інформації (відділ бухгалтерії). На даному етапі відбувається групування і узагальнення накопиченої інформації попередніх етапів.

Вважаємо доцільним, використати вищезгадані етапи для формування

механізму збору облікових джерел інформації на всіх структурних підрозділах для проведення аналізу діяльності підприємства, оцінки можливих ризиків і прийняття виважених рішень керівництвом (рис.3.3).

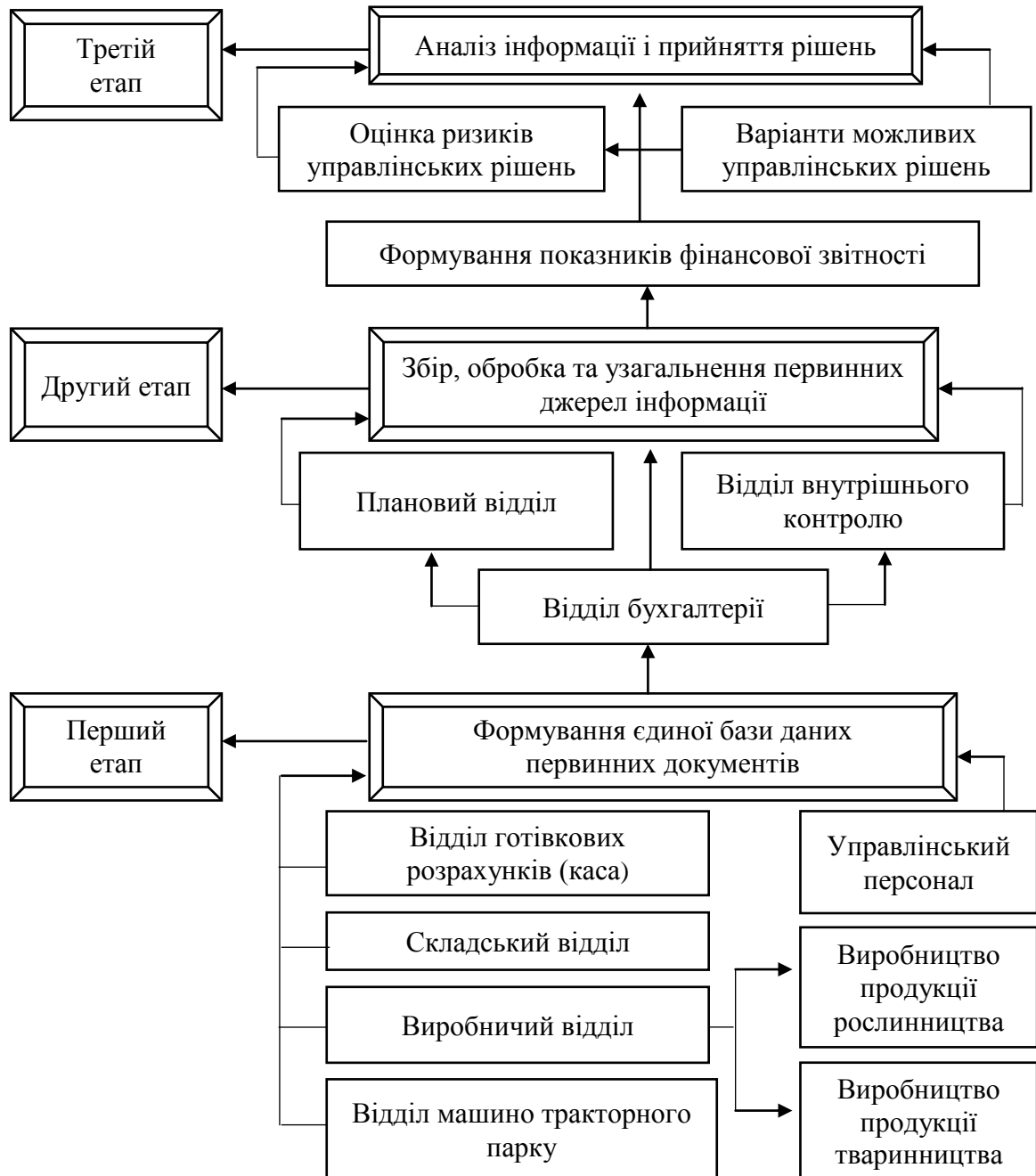

Рис.3.3. Загальна схема етапів формування інформаційного забезпечення управління економічною безпекою АВ ТОВ «Агроцентр-К»

Організація ІЗ обліку в управлінні системи економічної безпеки вимагає комплексного підходу і врахування особливостей структурних компонентів інформаційної системи. Тісний зв'язок з інформаційними джерелами різних об'єктів обліку та обробки інформації забезпечується за рахунок:

- використання спільних джерел інформації для різних об'єктів обліку;
- використанням сформованої вихідної інформації одного об'єкту обліку і перенесення її як вхідної для іншого об'єкта обліку;
- застосування уніфікованих форм інформаційних джерел в обліку;
- використання спільних економічних показників для інформаційного забезпечення різних об'єктів обліку.

Тому, доцільним буде створення єдиної системи інформаційного забезпечення на підприємстві, за допомогою якого планується досягти наступних результатів:

- забезпечення повноти, цілісності і достовірності джерел облікової інформації;
- забезпечення безперервного доступу до джерел інформації управлінського персоналу для оперативного опрацювання даних, аналізу і прийняття рішень;
- повне і об'єктивне відображення господарських процесів в облікових джерелах (на рахунках бухгалтерською обліку, реєстрах аналітичного і синтетичного обліку);
- забезпечення використання якісних джерел інформації на всіх етапах управління підприємством.

Враховуючи раніше згадані положення, пропонуємо розробити концептуальну модель інформаційного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства (рис 3.4).

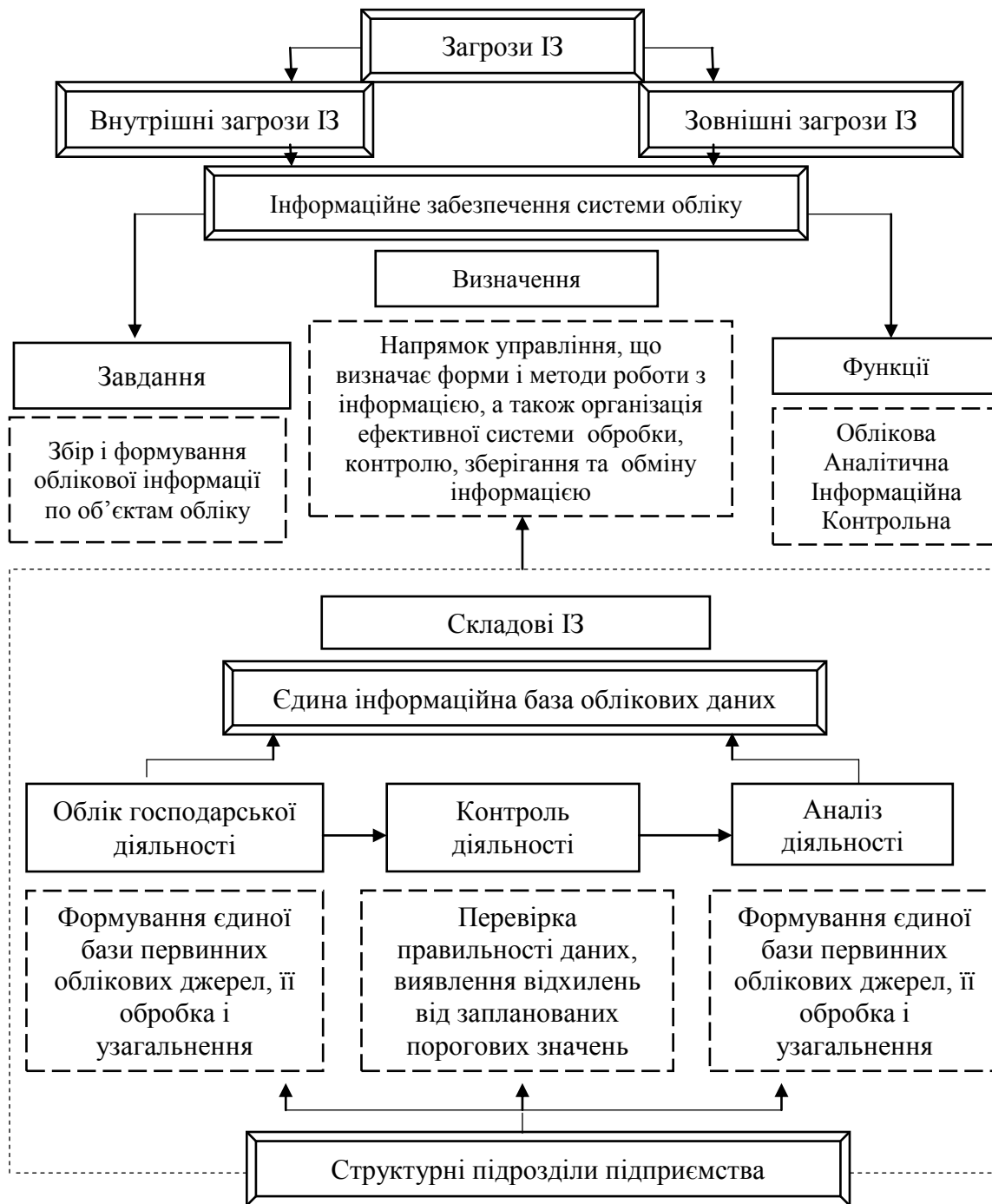

Рис.3.4. Організаційна модель управління інформаційного забезпечення ІБ АВ ТОВ «Агроцентр-К»

Запропонована модель визначає сутність інформаційної безпеки на всіх етапах управління підприємством і забезпечує виконання процесів узагальнення облікових даних, аналізу та контролю. Дана модель дозволяє виявити

відхилення від запланованих порогових значень і формує основу для забезпечення надійного та ефективного управління інформаційними ресурсами підприємства.

Висновки до третього розділу.

1. Забезпечення інформаційної безпеки підприємства є важливим напрямком процесу управління, підґрунтям якого є організація ефективної системи використання, контролю, зберігання інформації та її обмін між користувачами. Джерела інформації виступають важливим активом АВ ТОВ «Агроцентр-К», що є фундаментом для побудови надійної системи забезпечення інформаційної безпеки управління підприємством.

2. Удосконалено процес визначення ризиків інформаційної безпеки шляхом ідентифікації складових моделі оцінки таких ризиків та впровадження методики їх розрахунку в діяльність підприємства.

3. Сформовано послідовність етапів управління інформаційними джерелами, а саме обліковою інформацією, що сприяє підвищенню її якості на всіх рівнях прийняття рішень. Систематизований підхід до управління безпекою включає в себе створення єдиної бази нормативно-управлінської інформації, створення маршруту документообігу підприємства з врахуванням впливу різних чинників підвищення інформаційної безпеки, розроблення ефективної програми захисту і збереження оперативної і облікової інформації на різних етапах управління.

4. Визначено, що система захисту інформаційних джерел АВ ТОВ «Агроцентр-К» є прийнятною, але доцільно постійно вдосконалюватися і створювати найбільш надійну систему захисту, що дозволить прийняти оптимальні рішення при здійсненні господарської діяльності, а також виявити слабкі місця діяльності підприємства за для ефективного розвитку і мінімізації

можливих збитків в системі інформаційного забезпечення управління економічною безпекою.

5. Запропоновано організаційну модель управління інформаційним забезпеченням, яка визначає сутність інформаційної безпеки на всіх етапах управління підприємством і забезпечує виконання процесів узагальнення облікових даних, аналізу та контролю. Дана модель дозволить виявити відхилення від запланованих порогових значень захисту і забезпечити надійне та ефективне управління інформаційними ресурсами підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Економічна безпека підприємства залежить від результативності управління та здатності керівництва уникати потенційних загроз, вчасно реагувати на негативні наслідки, які можуть виникнути під впливом різних факторів. Система елементів економічної безпеки є індивідуальною для кожного підприємства і залежить від різних факторів.

2. Встановлено, що інформаційна безпека як суттєва складова економічної безпеки охоплює всі процеси керування підприємством, включаючи заходи із забезпечення повноти, цілісності і доступності інформаційних джерел і слугує основою інформаційного забезпечення управління.

3. Оптимально сформований план інформаційного забезпечення надає підприємству можливість досягти економічної стабільності та ефективно протистояти загрозам різного характеру, з метою надійного захисту важливої інформації і забезпечення безперебійного функціонування бізнес-процесів.

4. Визначено, що вимоги до формування інформаційної безпеки повинні враховуватися на всіх рівнях законодавства і охоплювати різні аспекти захисту інформації. Окремим рівнем можна виділити «спеціальне законодавство», в якому визначені правові основи окремих сфер діяльності підприємств.

5. При формуванні інформаційної політики на підприємстві необхідно досконало опрацювати розділи і статті Закону України «Про інформацію» [41], розглянути і проаналізувати Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших носіїв інформації, що містять службову інформацію» [39], а також загальну правову базу, що стосується інформаційної безпеки підприємства. Це гарантує відповідність інформаційного забезпечення діяльності підприємства законодавчим нормам та дозволить зменшити ризики порушень.

6. АВ ТОВ «Агроцентр-К» протягом 23 років активно провадить свою діяльність за різними напрямками. Після проведених розрахунків фінансово-економічної діяльності зробили висновок про загальний стан господарювання на підприємстві. Отримані показники свідчать про погіршення деяких показників, проте в цілому ситуація контрольована і стабільна.

7. Для обробки і узагальнення облікової інформації АВ ТОВ «Агроцентр-К» застосовує сучасне вітчизняне забезпечення і веде облік з використанням програм «BAS бухгалтерія» та «М.Е.Дос» - для подання фінансової і статистичної звітності. При поданні податкових декларації використовують електронний кабінет платника податків.

8. АВ ТОВ «Агроцентр - К» є достатньо крупним підприємством, проте на підприємстві відсутній окремий відділ служби економічної безпеки і вся відповідальність за управління та захист економічної безпеки покладена на керівників структурних підрозділів. Зокрема, відповідальність за здійснення фінансової діяльності, достовірність, збереження і захист облікової інформації покладено на бухгалтерську службу під керуванням головного бухгалтера, який також підпорядковується фінансовому директору підприємства.

9. Розраховані показники економічної безпеки показали достатній рівень кадрової, екологічної і правової складових, при цьому суттєві відхилення від критичних значень мають технологічна, інтелектуальна, силова і інформаційна складові. Результат розрахунку фінансової складової підприємства є занадто низьким для стабільної діяльності товариства. Тому, звертаємо особливу увагу на питання підвищення стану економічної безпеки підприємства задля забезпечення його стабільної діяльності і можливості прийняття обґрунтованих рішень.

10. Важливими джерелами інформації при здійсненні діяльності на підприємстві виступають показники бухгалтерського обліку. Визначили, доцільність поділу джерел інформації на відповідні рівні. Кожен рівень

інформації повинен визначати особисту мету у забезпеченні інформаційної безпеки: починаючи з оформлення первинного документу, де фіксують факт здійснення операції, завершуючи формуванням фінансової звітності і загальною оцінкою фінансово-економічного стану підприємства.

11. Забезпечення інформаційної безпеки підприємства є важливим напрямком процесу управління, підґрунтям якого є організація ефективної системи використання, контролю, зберігання інформації та її обмін між користувачами. Джерела інформації виступають важливим активом АВ ТОВ «Агроцентр-К», що є фундаментом для побудови надійної системи забезпечення інформаційної безпеки управління підприємством.

12. Удосконалено процес визначення ризиків інформаційної безпеки шляхом ідентифікації складових моделі оцінки таких ризиків та впровадження методики їх розрахунку в діяльність підприємства.

13. Сформовано послідовність етапів управління інформаційними джерелами, а саме обліковою інформацією, що сприяє підвищенню її якості на всіх рівнях прийняття рішень. Систематизований підхід до управління безпекою включає в себе створення єдиної бази нормативно-управлінської інформації, створення маршруту документообігу підприємства з врахуванням впливу різних чинників підвищення інформаційної безпеки, розроблення ефективної програми захисту і збереження оперативної і облікової інформації на різних етапах управління.

14. Визначено, що система захисту інформаційних джерел АВ ТОВ «Агроцентр-К» є прийнятною, але доцільно постійно вдосконалюватися і створювати найбільш надійну систему захисту, що дозволить прийняти оптимальні рішення при здійсненні господарської діяльності, а також виявити слабкі місця діяльності підприємства за для ефективного розвитку і мінімізації можливих збитків в системі інформаційного забезпечення управління економічною безпекою.

15. Запропоновано організаційну модель управління інформаційним забезпеченням, яка визначає сутність інформаційної безпеки на всіх етапах управління підприємством і забезпечує виконання процесів узагальнення облікових даних, аналізу та контролю. Дана модель дозволить виявити відхилення від запланованих порогових значень захисту і забезпечити надійне та ефективне управління інформаційними ресурсами підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бехтер А. А. Загрози інформаційної безпеки та захист інформації як складова економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2020. № 12. С.66–70. URL:<http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3241&i=9>
2. Боженко О.М. Інформаційне забезпечення управління потенціалом підприємства. Наукові записки. 2016. № 2 (53) С.189-197 URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/23.pdf>
3. Бондарчук Н.В., Наливайко Л.В. Інформаційне забезпечення управління процесом реалізації на підприємстві. Економіка і суспільство. 2016. №7. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/147.pdf
4. Васильчак С.В. Резерви підвищення економічної безпеки функціонування господарюючих суб'єктів галузі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2016. Вип. 2. С. 141-148. URL:https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyku/nvse/02_2016/16vsvgsg.pdf
5. Веретін Л.С. Інформаційне забезпечення як одна з передумов удосконалення управління продуктивністю підприємства. Ефективна економіка. 2015. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4469>
6. Вінничук О.Ю. Деякі підходи до формування інформаційних ресурсів підприємства. Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту Вип. II (42). 2011. С. 121–126. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2011/v2/NV-2011-V2_20.pdf
7. Вітер С. Захист облікової інформації та кібербезпека підприємства. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С.497-502. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/80.pdf
8. Вітлінський В. В. Системне використання об'єктивних показників

ризик у фінансово-економічній сфері. Фінанси України. 2000. № 12. С. 16–24.
URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/index.php/eou/article/view/1064>

9. Волот О. Інформаційна та кібернетична безпека сучасного підприємства: забезпечення та моделювання. Центральний український науковий вісник. Економічні науки. 2019, Вип. 3. С. 238–247. URL: [https://economics.kntu.kr.ua/pdf/3\(36\)/25.pdf](https://economics.kntu.kr.ua/pdf/3(36)/25.pdf)

10. Гаркуша В.О. Методичний підхід до оцінки ризиків інформаційної безпеки підприємства. 2020р. Вип. 2 С.85-90. URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-15>

11. Гнатенко В. Інформаційно-економічна безпека як фактор стабільного розвитку держави. 2020. №5. С. 63–74.
URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/152>

12. Голиков І.В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека. Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 309–314.
URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-1_0-pages-309_314.pdf

13. Горго І.О. Ризики як ключовий об'єкт управлінської діяльності аграрних підприємств. 2018. № 284.С. 288-298.
URL: <https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/11312>

14. Гребенюк А.М. Основи управління інформаційною безпекою: навч. Посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. унт внутріш. справ, 2020. С.144. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5717/1200УІБ%20.pdf>

15. Захаров О.І. Інформаційне забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/zakharov_0010.pdf

16. Ігнатенко М.М. Інформаційне забезпечення організаційно-економічних пріоритетів розвитку фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2020р. №5

URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7854>

17. Іполітова І.Я. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Між.гум.ун-ту. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/28-2017/21.pdf>

18. Карпович І. М. Сучасні технології оцінки ризиків інформаційної безпеки в електронній комерції. Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія ВНТУ. 2022. № 3. С.55-76. URL: https://tech.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/13.pdf

19. Каткова Т., Ткачова, Н., Київська К., Добровольська, О., Редько К. До проблеми вдосконалення механізмів державного управління економічною безпекою в умовах реформаційних змін: іноземний досвід, українські реалії. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. № 1(42), 324–334. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3707>

20. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

21. Коптева Г.М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки бізнес-процесів підприємства торгівлі. *Держава та регіони*. 2020. № 4(115). С.85-90. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/4_2020/17.pdf

22. Крюков О.І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації. *Державне будівництво*. 2007. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_12

23. Кузнецов О. О., Євсєєв С. П., Кавун С. В. *Захист інформації та економічна безпека підприємства: монографія*. Харків: ХНЕУ, 2008. 360с.

24. Малашко О.Є. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 14. С. 30–38. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3369>

25. Миколюк О. А. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університет*.

2021. № 3 С. 48-52. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2021-en-3-07.pdf>

26. Миколюк О.А., Бобровник В.М. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємством. . Економічні науки. 2021. №3. С48-52. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2021-en-3-07.pdf>

27. Назаренко В.В. Сутність та шляхи підвищення економічної безпеки аграрних підприємств Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 11-12 травня 2023 р. Дніпро: факультет обліку і фінансів, 2023. С. 195-197

28. Нижник В.Л., Ситник Г.Л. Національна безпека України. Навч.посібник: Ірпінь. 2010.С. 304. URL: <http://mego.info> система-забезпечення-інформаційної-безпеки-України

29. Нехай В.А., Нехай В.В. Інформаційна безпека як складова економічної безпеки підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 24(2). С. 137-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24%282%29_30

30. Новик І.В. Проблеми та перспективи забезпечення економічної підприємства в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. №43. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/43.pdf

31. Олійник О.В. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Право і суспільство. 2012. №3. . URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/3_2012/28.pdf

32. Оляднічук Н.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної діяльності суб'єкта підприємництва. Вісник Ужгород. ун-ту. 2020р. Вип. 33. URL:http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_2_2020ua/4.pdf

33. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою

підприємства та його основні складові. 2020. № 2. С. 222-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_27

34. Панченко В. Управління інформаційною безпекою держави та підприємств: правові та організаційні аспекти. Актуальні проблеми правознавства. 2020. №1. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38493/1>

35. Пилипчук Феномен інформація: історико-правові та філософські аспекти. Інформація і право. 2015р. №1. С5-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2015_1_3

36. Потапова Н.А. Інформаційні технології в управлінні земельними ресурсами. Ефективна економіка. 2019. №11 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/67.pdf

37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

38. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003 № 851-IV зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

39. Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію: Постанова Каб Мін.України від 19.10.2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-%D0%BF#Text>

40. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015р. № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

41. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#n148>

42. Про національну безпеку України: Закон України»від 21.06.2018р. №2469-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#doc_info

43. Про основи національної безпеки України: Закон України від

19.06.2003р. № 964-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

44. Про підприємництво: Закон України від 7.02.1991р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#doc_info

45. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017 // База даних “Законодавство України”/ВРУ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>

46. Пушкар М. С., Фінансовий облік: підручник. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 628 с.

47. Ріщук Л. І. Підхід щодо розробки програми управління ризиками на підприємстві. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2015. № 1(2). С. 77-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2015_1%282%29_17

48. Саванчук Т.М., Назаренко В.В. Вимоги до формування інформаційних потоків в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства. Економіка і суспільство.2023.№ 57. URL:

49. Сікорський Д.О. М. Аналіз принципів побудови моделей інформаційної безпеки в корпоративних інформаційних системах. Ефективна економіка. 2019. №975. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4257>

50. Соловйов А.І. впровадження сучасних управлінських інформаційно – комунікаційних технологій для забезпечення бізнес процесів на підприємстві. Проблеми сучасних трансформацій. 2022. №6. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-05>

51. Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

52. Тихомиров О.О. Класифікації забезпечення інформаційної. Юридичні науки. 2011.№ 1. С. 164–169. URL: https://tihoma-law.at.ua/Tihomyrov_klasifikacii_zabezpechennya_infobezpeky.pdf

53. Ткачук Т.Ю. Конфіденційне діловодство - важлива складова захисту конфіденційної інформації на підприємстві. Бізнес і безпека. 2007. № 1. С. 85-89.
54. Чернецька О.В., Саванчук Т.М. Фінансово-економічна безпека в системі управління підприємством: сутність та політика забезпечення. Інфраструктура ринку. 2018. № 17. С. 242-247. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/17-2018>
55. Шишкова Н.Л. Засоби підвищення керованості безпекою облікової інформації. Фінанси галузі та підприємства. 2016. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2016/3/EV20163_119-127.pdf
56. Шульга В.І. Сучасні підходи до трактування поняття інформаційна безпека. Ефективна економіка. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5514>
57. Юдін О.К., Богущ В.М. Інформаційна безпека держави.. .Консум. 2004. С.508. URL: <https://studfile.net/preview/5376129/>

ДОДАТКИ

